

47020

ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΚΑΙ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΧΡΥΣ. ΕΥΕΛΠΙΔΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΣΧΟΛΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΡΓΥΡΗΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 76

1943

Ε.Φ.
ΕΥΕ

ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΧΡΥΣ. ΕΥΕΛΠΙΔΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΣΧΟΛΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΣΑΦΗΣΕΙΣ

1ον. Ἀγροτική οἰκονομική. — Ὁ κλάδος ἐκεῖνος τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς, ὅστις μελετᾷ τὰς ἀρχάς, ὧν ἡ ἐφαρμογή θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν γεωργὸν (*latu sensu*) νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐκμετάλλευσίν του ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν καὶ διαρκεστέραν ὠφέλειαν.

Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπιτυγχάνεται:

α) Διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος.

β) Διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῶν μὴ παραγωγικῶν δαπανῶν ὥστε νὰ τοῦ μένει περισσότερον κέρδος.

2ον. Ἀγροτική πολιτική. — Ὁ κλάδος τῆς ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς οἰκονομίας, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τὰς γενικὰς ἀρχὰς αἵτινες διέπουν — ἢ πρέπει νὰ διέπουν — τὰ μέτρα τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων κοινωφελῶν ὀργανισμῶν, τὰ ἀφορῶντα τὴν γεωργικὴν (καὶ κτηνοτροφικὴν) παραγωγὴν, ὡς καὶ τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν, πρὸς τὸ γενικώτερον συμφέρον τῆς κοινωνίας.

Ὁρισμὸς εὐρύς: Περιλαμβάνει:

α) Τὴν ἔγγειον πολιτικὴν (καταμερισμὸς τῆς γῆς).

β) Τὴν γεωργικὴν πολιτικὴν, ἣτις φροντίζει διὰ τὴν τεχνικὴν πρόοδον τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῶν δασῶν καὶ τῶν γεωργικῶν βιομηχανιῶν.

γ) Τὸ μέρος τῆς ἐθνικοοικονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς, ποῦ ἀφορᾷ τὸ ἐμπόριον τῶν γεωργικῶν προϊόντων, τὴν ἀγροτικὴν πίστιν, τὴν γεωργικὴν φορολογίαν, τὴν ἀγροτικὴν διοίκησιν καὶ τὴν ἀγροτικὴν ἀσφάλειαν.

δ) Τὸ μέρος τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, πού ἀφορᾶ τὴν ἐν κοινωνία θέσιν τοῦ ἀγρότου· ἀγροτική ἐκπαίδευσις, γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ καὶ ἀγροτικὰ σωματεῖα, ἀγροτική ὑγεία καὶ ζήτημα ἐργατῶν τῆς γῆς.

Μέσον ἀσκήσεως ἀγροτικῆς πολιτικῆς εἶναι κυρίως τὸ 3ον. Γεωργικὸν Δίκαιον ἥτοι τὸ σύνολον τῶν θεσμῶν, οἵτινες ρυθμίζουν τὰς σχέσεις τῶν γεωργῶν πρὸς ἀλλήλους, πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς δημοσίου δικαίου, τὰς προκυπτούσας ἐκ τῆς γεωργικῆς τῶν οἰκονομίας.

Εἰδικὸς κλάδος δικαίου (ὡς π. χ. τὸ ἐμπορικὸν πού ἀσχολεῖται μὲ τοὺς ἐμπόρους ὑπὸ τὴν ιδιότητά των ταύτην καὶ ὄχι εἰς ὅλας τὰς σχέσεις των). Τὸ ἀστικὸν δίκαιον (ιδίᾳ τὸ ρωμαϊκόν) εἶναι ἀτομοκρατικόν, ἐνῶ τὸ γεωργικὸν δίκαιον ἀποβλέπει καὶ εἰς τὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος, ἥτοι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἔχει ὡς κύριον ἀντικείμενον τὸ ἀγρόκτημα, βάσιν τῆς ἀγροτικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐξετάζει τὴν τεθειμένην νομοθεσίαν (de lege lata) καὶ ὄχι τὴν θετέαν (de lege ferenda) καὶ ἀποτελεῖ τὸ μέσον ἀσκήσεως τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς.

4ον. Ἀγροτικὴ Κοινωνιολογία, εἶναι ὁ κλάδος τῆς γενικῆς κοινωνιολογίας πού περιγράφει τὰς διαφορὰς μεταξὺ πόλεως καὶ ὑπαίθρου, αἱ ὁποῖαι γενικῶς ἰσχύουν, ἐπαναλαμβάνονται, τοπικῶς καὶ χρονικῶς, ὡς σταθερὰ γνωρίσματα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν ἀγροτικὴν οἰκογένειαν, ἐνῶ ἡ ἀστικὴ κοινωνιολογία ἀσχολεῖται μὲ ἄτομα.

Ἀνεπτύχθη εἰς Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐρεῦνης τοῦ ἀμερικανικοῦ χωρίου, ἥτις ἐγένετο ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τὸ 1911. Διδάσκεται εἰς ὅλα ἐκεῖ τὰ Πανεπιστήμια.

Δὲν εἶναι τυχαία ἡ ἀνάπτυξις τῆς μελέτης τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τῆς ἀγροτικῆς κοινωνιολογίας εἰς τὰς Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς. Καθότι εἰς μὲν τὴν Γαλλίαν ἡ ἰδιοκτησία εἶχε περιέλθει κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς χεῖρας τῶν χωρικῶν, μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία εἶχε διακηρύξει τὴν μὴ ἐπέμβασιν τῆς ἀρχῆς εἰς ζητήματα καλλιέργειας καὶ διαθέσεως τῶν ἐσοδειῶν. Ἐπίσης εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπεκράτουν, παρὰ τὴν μεγάλην ἰδιοκτησίαν, αἱ φιλελεύθεραι ἀρχαὶ τῆς μὴ κρατικῆς παρεμβάσεως καὶ ἡ ἀκυρωτικὴ ἐξουσία τῶν μεγάλων ἰδιοκτητῶν (Λόρδων). Εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπεκράτει ἡ μεγάλη ἰδιοκτησία καὶ ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Τέλος εἰς τὰς Ἡ.

ραγωμένων εις τὴν χώραν προϊόντων (καφές, τέϊον, κακάον, μπανάνες κτλ.). Δύναται ὁμως νὰ ἐπιφέρῃ ἀντικατάστασιν μὲ παραγόμενα ἐπὶ τόπου εἶδη (συκοκαφές, ἐγχώριοι καρποί).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰσήχθη κυρίως διὰ τοῦ δασμολογίου τοῦ 1923 καὶ ἀνεπτύχθη ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1932 (κρίσις). Ἡ προστασία εἶναι σχετικῶς ἱκανοποιητικὴ διὰ τὰ γεωργικὰ προϊόντα (π. χ. 35% διὰ τὸν σῖτον, 19% διὰ τὸν ἀραβόσιτον καὶ 71% διὰ τὰ νωπὰ λαχανικά), μικρὰ διὰ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα (11% διὰ τὸν τυρόν, 7—8% διὰ τὸ κρέας) καὶ μεγίστη διὰ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα 80% διὰ τὸ ἄλευρον, 153% διὰ τοὺς ὑελοπίνακας, 85% διὰ τὸ τσιμέντον, 102% διὰ τὸν χάρτην, 100% διὰ τοὺς ἠλεκτρικοὺς λαμπτήρας). Ἡ βιομηχανία προστατεύεται ἐπίσης διὰ περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν καὶ τῆς ἀπαγορεύσεως ἰδρύσεως νέων βιομηχανιῶν.

W

Β'. Τάσις πρὸς τὴν αὐτάρκειαν

Ἡ αὐτάρκεια εἶναι τὸ οἰκονομικὸν πολίτευμα χώρας τινός, ἣ ὅποια οἰκονομικῶς ἀρκεῖται εἰς ἑαυτήν. Περιλαμβάνει ὅλα τὰ προϊόντα γεωργικὰ καὶ βιομηχανικά, τὰ κεφάλαια καὶ τὰς ἐργατικὰς χεῖρας. Ἀφορᾷ γενικώτερον καὶ τὰς ἐξαγωγάς, ὥστε νὰ παύσῃ ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐξωτερικῶν τιμῶν.

Διαφέρει τοῦ προστατευτισμοῦ.

α) Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν, διότι οὗτος ἀφορᾷ ὠρισμένους μόνον κλάδους.

β) Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν, διότι οὗτος εἶναι θεωρητικῶς τοῦλάχιστον μέτρον προσωρινὸν καὶ μεταβατικόν.

Ὁ προστατευτισμὸς παραδέχεται τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ἐνῶ ἡ αὐτάρκεια ζητεῖ νὰ τὸ καταργήσῃ.

Μειονεκτήματα. Θεωρητικῶς ἡ αὐτάρκεια εἶναι δυνατὴ εἰς τὰ μεγάλα μόνον κράτη, ἀλλὰ πρακτικῶς οὐδαμοῦ ἐπετεύχθη ἐπιφέρῃ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ζωῆς, τὴν μείωσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τὴν δυστυχίαν. Μόνον ὡς τάσις πρὸς τὴν μερικὴν αὐτάρκειαν νοεῖται. Εἶναι σύστημα προελθὸν ἀπὸ τὸν παρελθόντα πόλεμον μὲ σκοπὸν τὴν πολεμικὴν καὶ πάλιν οἰκονομίαν.

Εἰδικῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ πολιτικὴ τῆς ὀλοκληρωτικῆς αὐταρκειᾶς θὰ ἦτο καταστρεπτικὴ, καθότι:

α) Θ' ἀναγκαζόμεθα νὰ περιορίσωμεν ἔτι μᾶλλον τὴν παραγωγὴν πλουσίων οἰκονομικῶς προϊόντων (καπνοῦ, σταφίδος, ἐλαίου καρπῶν) καὶ νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς πτωχὰς καλλιέργειας (σιτηρὰ, κτηνοτροφικὰ φυτά).

β) Θα έπρεπε να προσθέσωμεν εις την παραγωγήν μας βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ ἐκείνους τοὺς κλάδους ποὺ συναντοῦν παρ' ἡμῖν δυσμενεῖς συνθήκας με ἀποτέλεσμα τὴν ἀκρίβειαν τῶν προϊόντων των.

γ) Θα επέφερε τὴν στέρησιν τῶν πόρων ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ τῶν μεταναστῶν.

δ) Δεδομένου ὅτι αἱ ἐσοδεῖαι μας ὑπόκεινται εἰς συχνὰς μειώσεις δὲν θὰ εἴχομεν κεφάλαια διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ἀπαραιτήτων τροφίμων.

Τὰ ληφθέντα ὑπὲρ τοῦ σίτου μέτρα, ἰδίᾳ ἢ συγκέντρωσις του, επέφερον τὴν βελτίωσιν τῆς σιταρκείας μας. Ἐνισχυτικὰ μέτρα δύνανται νὰ ληφθοῦν καὶ δι' ἄλλους κλάδους.

Γ'. Διευθυνομένη ἀγροτική οἰκονομία

Ἐπεκράτει ἀνέκαθεν (Αἴγυπτος, Κίνα, Μεσαιωνικὴ Εὐρώπη, Προκολομβιακὴ Ἀμερικὴ). Ἐπαυσε με τὴν ἐπικράτησιν τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν καὶ οὕτω ἢ διεύθυνσις τῆς οἰκονομίας, ἢ μᾶλλον τῶν καθ' ἕκαστον οἰκονομιῶν, περιήλθεν εἰς τὴν ἀτομικὴν θέλησιν τῶν μεμονωμένων παραγωγῶν. Ἀλλ' αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις, αἱ κοινωνικαὶ συγκρούσεις καὶ ἡ ἀναρχία τῆς παραγωγῆς επέφερον τὴν ἐπέκτασιν τῶν καπιταλιστικῶν ὀργανώσεων (Τράπεζαι, τράστ, καρτέλ) καὶ τοῦ Κράτους τὸ ὁποῖον λαμβάνει καθ' ἡμέραν πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν κηδεμονίαν αὐτῶν. Ὁ ἐλεύθερος συναγωνισμὸς (laissez-faire) δὲν ἦτο μόνον οἰκονομικὴ θεωρία ἀλλὰ καὶ φιλοσοφικὸν δόγμα, βασιζόμενον πρῶτον ἀπὸ τῆς θείας ἀρμονίας τῆς δημιουργίας καὶ εἶτα ἐπὶ τῶν ἐξελικτικῶν ἀρχῶν τοῦ Δάρβιν. Δὲν πρέπει νὰ συγχέεται με τὴν κρατικὴν οἰκονομίαν, ποὺ ἀφορᾷ κρατικὰς καὶ ὄχι ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἡ διευθυνομένη οἰκονομία ἀνεπτύχθη κυρίως κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἐπεκράτησε μετ' αὐτόν, εἴτε ὡς σωματειακὴ οἰκονομία (Ἰταλία), εἴτε ὡς ἐθνικοσοσιαλιστικὴ οἰκονομία (Γερμανία) εἴτε ὡς προσχεδιασμένη οἰκονομία (Σοβιέτ), εἴτε ὡς προγραμματικὴ οἰκονομία (Η. Π. Ἀμερικῆς). Διαφέρει κυρίως ἀναλόγως τῶν ἀποτέρων ἐπιδιώξεων τῆς, ἐθνικῶν, κοινωνικῶν, ἠθικῶν ἢ ἄλλων.

Ἀπεβλέπει εἰς τὴν ρύθμισιν·

α) τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς.

β) τῆς κυκλοφορίας τῶν προϊόντων τῆς, ἰδίᾳ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν.

γ) τῆς καλυτέρας κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

Ἡ ρύθμισις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς παρουσιάζει σοβαρὰς δυσχερείας ἕνεκα τῆς μεγίστης κατανομῆς τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ ἕνεκα ἐξαρτήσεως τῆς παραγωγῆς ἐξ ἐξωτερικῶν παραγόντων (κλίμα, θεομηνίαι, ἀσθένειαι φυτῶν κλπ.). Διὰ τοῦτο τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν ἐστράφησαν πρὸς τὸν ἔμμεσον ἐπηρεασμὸν τῆς παραγωγῆς διὰ τῆς ρυθμίσεως τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων. Πρὸς τοῦτο προβαίνουν εἰς τὴν μονοπωλιακὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου καὶ εἰς τὴν σύστασιν ὀργανισμῶν συνεταιριστικῶν ἢ κρατικῶν πρὸς ἐμπορείαν τῆς ἐσωτερικῆς παραγωγῆς. Ἐπειδὴ ὅμως πάντως ἡ ἀγροτικὴ παραγωγή πραγματοποιεῖ τὸ μικρότερον εἰσόδημα κατὰ κεφαλὴν ἐργαζομένου, πολλὰ κράτη ἐπεμβαίνουν καὶ δίδουν ἐπιχορηγήσεις ἢ ἄλλας ἐνισχύσεις (ρύθμισις χρεῶν) εἰς τοὺς γεωργούς.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ διευθυνομένη οἰκονομία ἕνεκα νειάσθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 1903 διὰ τῶν νόμων περὶ ἀπαγορεύσεως νέων φυτειῶν σταφιδαμπέλων καὶ ἐκκριζώσεως ὑπαρχουσῶν (1910). Ἐφηρμόσθη εἴτα εἰς τὸν καπνόν, τοῦ ὁποίου καλλιέργεια ἀπηγορεύθη εἰς ἀκατάλληλα ἐδάφη (1930) καὶ εἴτα περιορίσθη εἰς ὠρισμένας ἐκτάσεις κατ' οἰκογένειαν (1938).

Τέλος ἐπεζητήθη ἡ γενικωτέρα τῆς ἐφαρμογῆ διὰ τῶν νόμων περὶ Πολιτικῆς ἐπιστρατεύσεως (1940), χωρὶς ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, ἕνεκα ἐλλείψεως τῆς προσπατουμένης κρατικῆς καὶ εἴτα γεωργικῆς (συνεταιριστικῆς) ὀργανώσεως.

Γενικῶς ἡ διευθυνομένη γεωργικὴ οἰκονομία παρουσιάζει πολὺ περισσοτέρας δυσχερείας εἰς τὴν γεωργίαν παρά εἰς τὴν βιομηχανίαν.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Ἐντὶ τῆς κλασσικῆς διαιρέσεως γῆ, ἐργασία, κεφάλαιον, εἶναι προτιμητέα ἢ παραδοχὴ τῆς ἐκφράσεως: Φυσικοί, κοινωνικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ ὄροι τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, οἱ ὅποιοι ἐπηρρεάζουν αὐτὴν καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἄλλωστε ἡ καλλιέργεια γίνεται σήμερον καὶ ἄνευ γῆς (ὕδροκαλλιέργεια), ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἐν γένει κοινωνικὰς συνθήκας (ἐκπαίδευσις, ὑγεία) καὶ ἡ ἀποδοτικότητα τοῦ κεφαλαίου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἐν γένει οἰκονομικὰς συνθήκας μιᾶς χώρας (προστατευτισμός).

Α΄. Φυσικοὶ ὄροι τῆς παραγωγῆς καὶ τρόποι βελτιώσεώς των

Οὗτοι παρουσιάζουν βασικὴν σημασίαν εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν. Εἶναι:

1) Τοπογραφικοὶ καὶ μορφολογικοί. (Θέσις γεωγραφικὴ, ὕψος, ἔκθεσις κλπ.). Ἐχουν μεγαλυτέραν σημασίαν παρὰ εἰς τὴν βιομηχανίαν.

2) Κλιματικοί. (Φῶς, θερμότης, βροχαί, ὑγρασίαι, ἄνεμοι). Ἐλλειψις ἐπαρκῶν βροχῶν εἰς νοτιοανατολικὴν Ἑλλάδα. Κακὴ κατανομὴ αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν χώραν.

3) Ἐδαφικοί. (Φυσικοὶ καὶ χημικοί). Ἡ γῆ δὲν βαστάζει μόνον τὰ φυτὰ ἀλλὰ καὶ τὰ τρέφει. Ἀσβέστωμα τῶν ἐδαφῶν. Οἱ δεῦτεροι κυρίως διορθώνονται διὰ τῆς φυσικῆς καὶ χημικῆς λιπάνσεως.

4) Βιωτικοί. (Φυτικόν, ζωικόν καὶ μικροβιακόν περιβάλλον). Ἐπίδρασις εὐμενῆς δασῶν, δυσμενῆς ὠρισμένων ζώων (αἰγῶν, ἀρουραίων, κονίκλων κλπ.). Εὐμενῆς ἢ δυσμενῆς ἐντόμων (γονιμοποιήσις, καταστροφαι δάκου, φυλλοξήρας κλπ.). Σημασία τοῦ μικροβιολογικοῦ περιβάλλοντος (ἀπορρόφησις ἀζώτου ἀτμοσφαίρας ὑπὸ ψυχανθῶν καὶ νιτροποιήσις).

5) Ὑδρογραφικοί. (Ποταμοί, χεῖμαρροι, πηγαί, φρέατα, λίμναι, ἔλη καὶ ἐλώδεις ἐκτάσεις). Μᾶλλον κακοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα,

ἕνεκα τῆς χειμαρρώδους μορφῆς τῶν ποταμῶν καὶ ρεόντων ὑδάτων.

Βελτίωσις τῶν α) Ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν πολλῶν ὑδάτων δι' ἀποξηράνσεως ἑλών καὶ ἀποστραγγίσεως ἑλωδῶν ἐκτάσεων.

β) Ρύθμισις τῆς κοίτης ποταμῶν καὶ χειμάρρων,

γ) Χρησιμοποίησις ρεόντων ἢ κεκρυμμένων ὑδάτων δι' ἀρδεύσεων.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπιτυγχάνονται μὲ τὰ λεγόμενα:

Παραγωγικὰ ἔργα.

Μεγίστη ἢ σημασία τῶν ἐν Ἑλλάδι.

α) Ἐνεκα στενότητος καλλιεργησίμου γῆς.

β) Πρὸς αὔξησιν καὶ σταθεροποίησιν τῶν ἀποδόσεων μας.

γ) Πρὸς εἰσαγωγήν πλέον προσοδοφόρων καλλιεργειῶν (βάμβαξ, πατάτα, ἔσπεριδοειδῆ).

δ) Διὰ λόγους ὑγείας (ἔλονοσία ἀνθρώπων, δυστομιάσις ἢ κλαπάτσα προβάτων).

ε) Διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συγκοινωνιῶν.

Τὰ παραγωγικὰ ἔργα αὐξάνουν τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα. Συνήθως ὅμως δὲν ἐξυπηρετοῦν ἐπαρκῶς τὸ διατιθέμενον κεφάλαιον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν. Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖα ἡ οἰκονομικὴ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον εἴτε ἀναλαμβάνει τὴν ὅλην δαπάνην καὶ εἰσπράττει μέρος αὐτῆς χρεωλυτικῶς ἀπὸ τοὺς ἀποκαθισταμένους χωρικοὺς, εἴτε ἐπιχορηγεῖ τὰ ἐκτελούμενα ἔργα ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς (Α.Ν. 485 τοῦ 1937) ἢ ὑπὸ ἄλλων ὀργανισμῶν καὶ ἰδιωτῶν (Ν. 6195 τοῦ 1938 καὶ Δ. 81511936).

1) Ἀποξηράνσις Κωπαΐδος.

Παρεχωρήθη δυνάμει τοῦ Ν. ΡΟΓ' τοῦ 1867 εἰς Ἀγγλικὴν Ἑταιρείαν, ἡ ὁποία προέβη εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων ἰδίᾳ δαπάνῃ. Ἐκτασις 210.713 στρέμματα, ὧν 10 οἷο κατέλαβον οἱ χάνδακες, ὁδοὶ κλπ. Ἦτοι ἀπέμειναν 188.000 στρ. ὧν 50—60.000 ἀρδεύονται ἑτησίως, Ἐξ αὐτῶν 80.000 περιῆλθον εἰς τὴν Ἑταιρείαν, δυνάμει τῆς Συμβάσεως, καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀνήκουν εἰς τὸ Δημόσιον ἀλλὰ παραμένουν εἰς τὴν ἐπικαρπίαν τῆς Ἑταιρείας διὰ 99 ἔτη. Ἡ Ἑταιρεία καλλιεργεῖ περὶ τὰς 40.000 στρέμματα τὰ δὲ ὑπόλοιπα ἐνοικιάζει καὶ κυρίως παραχωρεῖ εἰς τοὺς γεωργούς, ἐπὶ κολλητικῇ καλλιεργείᾳ.

Ὁ Νόμος 549811932 ἐρρύθμισεν εἰδικῶς τὰ τῆς κολλητικῆς σχέσεως εἰς τὴν Κωπαΐδα.

Έργα Μακεδονίας. Εἰς τὰς πεδιάδας Θεσσαλονίκης, Σερρών, Δράμας. Περιλαμβάνουν·

α) Τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης Γιαννιτσῶν καὶ τῶν ἐλῶν τοῦ Λουδία.

β) Τὴν ἀποξήρανσιν τῶν λιμνῶν Ἀρτζάν καὶ Ἀματόβου.

γ) Τὴν διευθέτησιν τῆς κοίτης τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Ἀλιάκμονος.

δ) Τὴν διευθέτησιν τῆς κοίτης τοῦ Στρυμῶνος.

ε) Τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης Ἀχينوῦ καὶ τῶν τεναγῶν Φιλίππων.

Ἀπέδωσαν ἐν συνόλῳ νέας ἐκτάσεις 680.000 στρεμμάτων, ὧν τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἐκ τῆς λίμνης Γιαννιτσῶν καὶ τῶν ἐλῶν Λουδία. Ἡ πραγματικῶς ὅμως χρήσιμος ἔκτασις μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὑπὸ τῶν χανδάκων καὶ ἀναχωμάτων καὶ τῆς τεχνητῆς λίμνης Κερκίνης καταλαμβανομένων, ἀνέρχεται εἰς 430.000 στρέμματα. Ἐπίσης ἐπροστατεύθησαν ἀπὸ πλημμύρας, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον περιοδικάς, περὶ τὰς 900.000 στρεμμάτων.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ἐγένετο δαπάνη τοῦ Κράτους, διὰ παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἑταιρίαν Foundation τὰ τρία πρῶτα μὲ ἀμοιβὴν 15 ο/ο ἐπὶ τῆς συνολικῆς δαπάνης. Καὶ εἰς τὴν Ἑταιρίαν John Monks & Sons καὶ Uien & Co μὲ ἀμοιβὴν 11.63 ο/ο τὰ δύο τελευταῖα. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶνε ταχὺ ἀλλὰ δαπανηρόν. Τὰ ἔργα ἐστοίχισαν περὶ τὰ 40 ἑκατομμύρια δολλάρια ἄνευ τῆς ἀξιοποιήσεως.

Τὸ Ν.Δ. τῆς 28 Ἰουνίου 1933 ὥρισεν ὅτι αἱ νέαι γαῖαι θὰ διατεθοῦν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν, γηγενῶν καὶ πρόσφυγων.

4) Ἔργα ὑπὸ ἐκτέλεσιν.

1) Παραχωρηθέντα εἰς τὴν Ἑταιρίαν Μπούτ, ὡς ἐντολοδόχον τοῦ Δημοσίου (Ν. 4500 τοῦ 1930 τροποπ. διὰ τοῦ Α.Ν. 575 τοῦ 1937).

Ἐδραυλικά ἔργα Θεσσαλίας, τὰ ὅποια ἐμελετήθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Nobile τὸ 1910. Προβλέπεται δι' αὐτῶν ὅτι θ' ἀποδοθοῦν εἰς τὴν καλλιέργειαν 172.000 στρέμματα ἀποκαλυφθησομένων γαιῶν, θὰ προστατευθοῦν 735.000 στρέμματα καὶ θὰ καταστῇ ἀρδεύσιμος ἔκτασις 390.000 στρεμμάτων, μὲ δαπάνην 659 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἐδραυλικά ἔργα Ἠπείρου (ἀποξηραντικά καὶ ἀντιπλημμυρικά Ἀχέροντος, Ἀράχθου καὶ Λούρου. Ἀποξηραντ. Λαψίστης).

Ἐπολογίζεται ὅτι θὰ δοθοῦν δι' αὐτῶν εἰς καλλιέργειαν

75.000 στρέμματα, θά προστατευθοῦν 80.000 καὶ θ' ἀρδευθοῦν 140.000 μὲ δαπάνην 175 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἄλλα τινὰ μικρότερα ἔργα (Βοιωτικοῦ Κηφισσοῦ, Κολυμπαρίου Κρήτης) θά δώσουν δεκάδα χιλιάδων στρεμμάτων καὶ θά προφυλάξουν ἄλλας.

β) Παραχωρηθέντα εἰς διαφόρους Ἑταιρίας. Ἀποξηρανσις: Τυρνάσσου (Γυθείου) 8.000, Λυσιμαχίας (Αἰτωλίας) 20.000, Λεοσίνης (Ξηρομέρου) 30.000, Ξυνιάδος (Λαμίας) 30.000,

γ) Ἐκτελούμενα ὑπὸ Ἀγροτικῆς Τραπέζης. Μὲ ἐπιχορηγησιν τοῦ Κράτους 28 μικρὰ μᾶλλον ἔργα, δι' ὧν θ' ἀποξηρανοῦν 57.000 στρέμματα, θά ἀρδευθοῦν 82.300 καὶ θά προστατευθοῦν 390.000 στρέμματα μὲ δάνεια 250 ἑκατομμυρίων δραχμῶν (π.χ. Σαρῆ Γλιόλ Κοζάνης, Παμίσου Μεσσηνίας, Πλατάνου Ἀλμυροῦ).

Ἄνευ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως 35 μικρὰ ἔργα (ἀρδευτικά, ὕδρευτικά, ἀποστραγγιστικά) ἐνδιαφέροντα ἐν συνόλῳ 33.000 στρέμματα καὶ ἀπαιτοῦντα δαπάνην 38 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

δ) Ὑπὸ τῆς τεχνικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἐξετελέσθησαν ἐπίσης μερικὰ μικροῦρα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1940 ἡ ὑπηρεσία αὕτη θά ἐκτελεῖ μόνον μελέτας. Ἐπίσης ἡ δασικὴ ὑπηρεσία ἐκτελεῖ διαρρυθμίσεις χειμάρρων, λίαν χρησίμους ἀλλ' ὄχι οἰκονομικῶς ἀποδοτικάς.

Β'. Κοινωνικοὶ ὄροι

Πυκνότης ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνήρχετο εἰς τὸ τέλος τοῦ 1938 εἰς 7.107.000 κατοίκους, ἧτοι 55 περίπου κατὰ τετρ. χλμ.

Ἐκ τούτων, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928, τὰ 33 οἰο ἦσαν ἀστοὶ καὶ τὰ 67 οἰο ἀγρόται, ἔναντι ἀναλογίας 18 οἰο πρὸς 82 οἰο πρὸ μιᾶς πεντηκονταετίας. Παρατηρεῖται ἐπομένως καὶ ἐν Ἑλλάδι αὐξήσις τῆς ἀναλογίας τοῦ ἀστικοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμόν, ὅπως καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας. Ἐν τούτοις, ἐξεταζόμενος εἰς ἀπολύτους ἀριθμούς, ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς αὐξάνει παρ' ἡμῖν, διότι ἡ Ἑλλάς ἔχει γενικῶς ὑψηλὸν συντελεστὴν αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (13 οἰο) καὶ ὁ συντελεστὴς οὗτος εἶναι σχεδὸν διπλάσιος εἰς τὴν ὑπαιθρον παρὰ εἰς τὰς πόλεις, ἔνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων εἰς τὰ χωρία. Ὁ ἀγροτικὸς μας πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ 1.000.000

περίπου οικογενείας, εκάστη τῶν ὁποίων ἀπαρτίζεται κατὰ μέσον ὄρον ἀπὸ κάτι ὀλιγώτερα τῶν πέντε μελῶν (43|4).

Ἀνεπάρκεια καλλιεργουμένης ἐκτάσεως.

Ἐξ ἄλλου τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐν Ἑλλάδι γαιῶν ἀνέρχεται κατὰ τὰς ἐπισημοὺς στατιστικὰς εἰς 24 ἑκατομμύρια στρέμματα περίπου. Προσθέτοντες εἰς αὐτὰ ἄλλα 10 ἑκατ. στρέμματα δενδροφυτειῶν (ἰδίᾳ ἐλαιῶνων) καὶ ἀγροναπαύσεων, μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὰς στατιστικὰς ταύτας, ἔχομεν σύνολον γεωργικῆς χρησιμοποιουμένης ἐκτάσεως 34 ἐκ. στρέμματα, πλὴν τῶν βοσκῶν. Ἦτοι τὰ 38,5 ο|ο τῆς ὅλης ἐκτάσεως τοῦ Κράτους. Ἀναλογεῖ λοιπὸν εἰς κάθε ἀγροτικὴν οικογένειαν μέση ἔκτασις 34 μόνον στρεμμάτων, ἀνεπαρκῆς πρὸς συντήρησιν αὐτῆς δεδομένου μάλιστα ὅτι τὰ 60 ο|ο μόνον αὐτῆς εἶναι πεδινὰ καὶ τὰ 8 |ο μόνον ἀρδεύονται.

Ἐξ ἄλλου τὸ πλεῖστον τῶν ἀγροτικῶν οικογενειῶν καλλιεργεῖ ἔκτασιν κάτω τοῦ ὡς ἄνω μέσου ὄρου.

Ὁ τεμαχισμὸς τῆς ἰδιοκτησίας. Αἱ ὡς ἄνω ἐκμεταλλεύσεις δὲν ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς τεμαχίου γῆς ἐκάστη ἀλλ' ἐκ πολλῶν. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1929 ὑπῆρχον, 5.356.819 τεμάχια καλλιεργουμένης γῆς, ἦτοι μέση ἀναλογία 5,60 τεμαχίων δι' ἐκάστην ἐκμετάλλευσιν. Ἡ μέση ἔκτασις ἐκάστου τεμαχίου ἀνήρχετο εἰς 5 περίπου στρέμματα. Πράγματι ὅμως εἶναι μικροτέρα διὰ τὰς χωρικὰς ἐκμεταλλεύσεις, ἀφοῦ εἰς τὸν ὑπολογισμὸν περιελήφθησαν καὶ αἱ μεγάλαι ἐκμεταλλεύσεις. Ἐξ ἄλλου εἰς τὰς περιφερείας ὅπου ἐπεκράτει τὸ σύστημα τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν (π.χ. Θεσσαλία) ἡ μέση ἔκτασις τῶν τεμαχίων εἶναι μεγαλυτέρα, ἐνῶ εἰς τὰς νήσους ὅπου ἐπεκράτει ἀπὸ αἰώνων τὸ σύστημα τῆς κληρονομικῆς διανομῆς τῶν γαιῶν, ἡ μέση ἔκτασις τῶν κλήρων εἶναι ἀκόμη μικροτέρα. Ὁ τεμαχισμὸς ἐνέχει πολλὰ μειονεκτήματα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ κάτωθι:

1) Χάνεται εἰς χαντάκια καὶ χωρίσματα ἰδιοκτησιῶν μία μεγάλη ἔκτασις γῆς. Ἐπίσης ἰκανὴ ἔκτασις γῆς μένει ἀκαλλιεργητὸς διὰ τὴν ἀχρησιμοποίησιν εἰς τὴν τροφὴν τοῦ ζευγαριοῦ.

2) Ἐπέρχεται ἀπώλεια χρόνου ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τὴν μεταβάσιν τοῦ καλλιεργητοῦ καὶ μεταφορὰν τῶν καλλιεργητικῶν μέσων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τμήματος τῆς γῆς εἰς τὸ ἄλλο, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὴν καλλιέργειαν, διότι ἐπὶ μικρῶν τεμαχίων ἀγρῶν ὁ καλλιεργητὴς ὑποχρεοῦται νὰ στρέψῃ πολλὰς φορὰς τὸ ζευγάρι του.

3) Ἐμποδίζεται ἡ χρῆσις μηχανημάτων διὰ τὴν καλλιέργειαν, σπορὰν καὶ συγκομιδὴν.

4) Ἡ ἐκτέλεσις μονίμων βελτιώσεων συναντᾷ μεγαλειτέρας δυσκολίας (ἀπαστράγγισις, ἄρδευσις, ὁδοποιΐα).

5) Ἡ ἐπίβλεψις τῶν καλλιεργειῶν καθίσταται δυσχερῆς καὶ αἱ ἀγροζημίαι ἀποβαίνουν μεγαλύτεραι.

6) Δημιουργοῦνται συνεχῶς προστριβαὶ μεταξὺ γειτόνων.

Τὸ ἀποτέλεσμα ὄλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἡ ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς. Ὄταν δὲ ὁ τεμαχισμὸς προχωρήσῃ ὑπερβολικὰ καὶ αὐτὴ ἡ καλλιέργεια καθίσταται οἰκονομικῶς ἀσύμφορος, πρὶν ἀκόμη καταντήσῃ ἀδύνατος καὶ πραγματικῶς.

Ἐπιβάλλεται ἡ λήψις μέτρων πρὸς συνένωσιν τῶν μικροτεμαχίων, ὡς ἐγένετο καὶ γίνεται εἰς πολλὰ κράτη. Τοῦτο ὁμῶς παρουσιάζει εἰδικῶς παρ' ἡμῖν τὰς κάτωθι δυσχερείας:

α) Δὲν ὑπάρχουν ἐκτεταμέναι πεδιάδες, μὲ ἀγρούς τῆς αὐτῆς περιήπου ποιότητος, ἀλλὰ ἔχομεν ἐξαιρετικὴν ποικιλίαν ἐδαφῶν, εἰς τρόπον ὥστε πρέπει νὰ γίνῃ ἀνταλλαγή ὄχι ἴσης ἐκτάσεως, ἀλλὰ ἴσης ἀξίας τεμαχίων, πρᾶγμα δυσκολώτερον.

β) Δὲν ὑπάρχει κτηματολόγιον, ἐκτὸς τῶν περιφερειῶν ὅπου ἔγινεν ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις καὶ διανομὴ τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν.

γ) Αἱ δενδρώδεις καλλιέργειαι καὶ αἱ ἄμπελοι κατέχουν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν γεωργικὴν οἰκονομίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἀνταλλαγή των εἶναι πολὺ δυσκολωτέρα ἀπὸ τὴν ἀνταλλαγὴν γυμνῶν ἀγρῶν.

δ) Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἔαρινῶν καὶ εἰδικῶν τινῶν καλλιεργειῶν, ἀπαιτοῦνται συνήθως ποτιστικαὶ ἢ νοτεραὶ (βαρिकाὶ) γαῖαι, κείμεναι εἰς ἄλλας περιφερείας ἀπὸ τὰς ξηρικὰς καὶ μετὰ τῶν ὁποίων δὲν δύνανται ν' ἀνταλλαχθοῦν, διότι ὁ γεωργὸς ἔχει, κατὰ κανόνα, ἀνάγκην γαιῶν χειμερινῆς καὶ ἔαρινῆς καλλιεργείας, ὅπως ἀπασχολῇ τὰς ἐργατικὰς τοῦ χεῖρας καὶ τὰ ζῶα του.

ε) Δὲν ἀνεπτύχθη εἰσέτι ἐπαρκῶς παρ' ἡμῖν ἡ ἀσφάλισις τῆς ἐσοδείας ἀπὸ τῶν κινδύνων χαλάζης, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ καταστρέψῃ ὅλας τὰς διασκορπισμένας ἐκτάσεις.

Παρὰ ταῦτα, ἐνδείκνυται ἡ λήψις μέτρων πρὸς μερικὴν τοῦλάχιστον συνένωσιν τῶν μικροῖδιοκτησιῶν, ἀρχίζοντες ἀπὸ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν βαρέων διπλῶν ἐξόδων μεταβιβάσεως δι' ὄσους ἐπιθυμοῦν ἐκουσίως ν' ἀνταλλάξουν τοὺς ἀγρούς των. Πάντως

ὁμως θὰ γίνῃ ἀνάγκη προσφυγῆς καὶ εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ναυαγήσῃ ἀπὸ μερικοῦς δυστροποῦντας ἰδιοκτητίας. Διότι οἱ χωρικοὶ εἶναι προσδεδεμένοι ψυχικῶς ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀπὸ ἐτῶν καλλιεργουμένων τεμαχίων, τὰ ὁποῖα συνήθως ἐκαλλιέργουν καὶ οἱ γονεῖς των καὶ δὲν ἐννοοῦν πολλάκις νὰ ἀποξενωθοῦν αὐτῶν. Ἐνεκα τούτου δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διατάξεως τοῦ ἀγροτικοῦ νόμου, καθ' ἣν οἱ κληροὶ τῶν ἀποκαθισταμένων γεωργῶν πρέπει νὰ εἶναι, κατὰ τὸ δυνατόν, συνεχόμενοι ἢ ν' ἀποτελοῦνται τὸ πολὺ ἀπὸ τρία τεμάχια.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἰδιοκτησίας τῆς γῆς εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα

Εἰς τὴν ἀνωτέρω μορφήν τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας ἐφθάσαμεν ἐν Ἑλλάδι κατόπιν

- 1) Τῆς διανομῆς τῶν ἐθνικῶν γαιῶν.
- 2) Τῆς καταρρεύσεως τῶν τσιφλικίων.
- 3) Τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν μεγάλων ἀγροκτημάτων πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.
- 4) Τῆς ἀγροτικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων.
- 5) Τῆς καταργήσεως διαφόρων σχέσεων μεσαιωνικῆς προελεύσεως (ἀγροληψία, ἐμφυτεύσεις, μοναστηριακὰ κτήματα).

1) Αἱ ἐθνικαὶ γαῖαι. Περιῆλθον εἰς τὸ ἑλληνικὸν Δημόσιον μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἀνήκον πρότερον εἰς Τούρκους φυγάδας ἢ φονευθέντας, εἰς τὸ τουρκικὸν Δημόσιον καὶ εἰς τουρκικὰ εὐσαγῆ ἰδρύματα (βακούφια). Ἡ ἔκτασις των ὑπελογίσθη εἰς 10 ἑκατομμύρια περίπου στρεμμάτων, ὧν 4—4 1/2 καλλιεργήσιμα, ἥτοι τὰ 2/3 περίπου τῆς τότε καλλιεργουμένης γῆς ἐν Ἑλλάδι. Τρεῖς περιόδους δέον νὰ διακρίνωμεν εἰς τὴν ἀγροτικὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐθνικὰς γαίας·

α) Τὴν μέχρι τοῦ 1834, καθ' ἣν ἐπεκράτει ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐκποιήσεως τούτων ἀλλὰ τὸ Κράτος, ὡς ἰδιοκτήτης, παρεχώρησεν αὐτὰς πρὸς καλλιέργειαν, ἔναντι γαιομόρου κατ' ἀρχὰς μὲν 30 εἶτα δὲ 25 ο/ο τῆς ἐσοδείας.

β) Τὴν ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τοῦ 1871, καθ' ἣν τὸ Κράτος παρεχώρησεν ἐκτάσεις τινὰς αὐτῶν πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀγροτῶν καὶ ἀστῶν (Β. Δ. 26 Μαΐου 1835 κλπ.).

γ) Τὴν ἀπὸ τοῦ 1871 καὶ ἐντεῦθεν, καθ' ἣν δυνάμει τοῦ Ν. ΥΛΑ', ψηφισθέντος ἐπὶ Κυβερνήσεως Α. Κουμουνδούρου, ἐγένε-

το ή πώλησις αὐτῶν εἰς τμήματα τὸ πολὺ 80 στρεμμάτων ξηρικῶν καὶ 409 ποτιστικῶν. Αἱ φυτευθεῖσαι γαῖαι ἐδόθησαν εἰς τοὺς φυτεύσαντας αὐτάς. Τὸ τίμημα τῆς γῆς, ὠρισθὲν ὑπὸ τοῦ Κράτους, κατεβάλλετο εἰς 18—26 ἑτησίας δόσεις τοκοχρεωλυτικῶς, μὲ τόκον 2—4 ο/ο. Διὰ τῶν ὡς ἄνω νομοθετημάτων καὶ κυρίως διὰ τοῦ τελευταίου τούτου μέτρου διενεμήθησαν περὶ τὰ 31½ ἑκατομμύρια στρέμματα ἔθνικῶν γαιῶν. Τὰ ὑπόλοιπα κατεπατήθησαν.

2) Ἡ κατάρρευσις τῶν τσιφλικίων.

Καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, παρέμειναν ἀρκεταὶ μεγάλαι ἰδιοκτησίαι, ἰδίαι εἰς τὰς δυνάμειν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου περιληφθείσας εἰς αὐτὸ ἑπαρχίας τῆς Ἀττικῆς, τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Φθιώτιδος. Ἡ προσαρτηθεῖσα τὸ 1881 Θεσσαλία ἀπετελεῖτο σχεδὸν ὅλη ἀπὸ τσιφλίκια, ἐκτὸς ὄρεινῶν τινῶν περιφερειῶν. Τέλος εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Θράκην, ἡ μεγάλη ἰδιοκτησία ἦτο ἡ κυριαρχοῦσα μορφή.

Ἐνῶ ὁμοῦς ἐπεκράτει ἡ μεγάλη ἰδιοκτησία, δὲν ἐφηρμόζετο καὶ ἡ μεγάλη καλλιέργεια ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἐξηκολούθη ἡ μικρὰ καλλιέργεια διὰ μορτῆς, ἢ σπανιώτερον, δι' ἐνοικιάσεως τῶν γαιῶν εἰς τοὺς χωρικοὺς. Ἐλάχισται μόνον αὐτοκαλλιέργειαι ὑπῆρχον εἰς τὸν κάμπον τῆς Λαρίσσης. Εἶχομεν λοιπὸν τὰ μειονεκτήματα τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας, χωρὶς νὰ ἔχωμεν καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεγάλης καλλιέργειας.

Ἡ μεγάλη καλλιέργεια παρουσιάζει τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα:

α) Διαθέτει συνήθως περισσότερα κεφάλαια πρὸς ἔντασιν τῆς καλλιεργείας, ἥτις παύει πλέον νὰ εἶναι ἀπλῶς πόρος τῆς ζωῆς τοῦ καλλιεργούντος καὶ γίνεται ἐπιχείρησις.

β). Δύναται νὰ διαθέσῃ τεχνικὸν προσωπικόν, ἰδίως τεχνικὴν διεύθυνσιν ἐπιστήμονος γεωπόνου καὶ νὰ κατανεῖμη περισσότερον τὰς ἐργασίας τῆς κατ' εἰδικότητα ἐργατῶν.

γ) Χρησιμοποιεῖ μηχανήματα διὰ τὴν καλλιέργειαν, συντήρησιν καὶ συγκομιδὴν, ἀκόμη δὲ καὶ μεταποίησιν τῆς ἐσοδείας.

δ) Ἐκτελεῖ εὐκολώτερον ἔργα ἐγγείων μονίμων βελτιώσεων.

ε) Χρησιμοποιεῖ οἰκονομικώτερον εἰς μεγαλυτέραν ἑκτασιν τὰ ἀροτριόντα, τὰ ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα καὶ ἀπαιτεῖ σχετικῶς ὀλιγώτερα ἔξοδα ἐγκαταστάσεων (κτίρια κλπ.) ἀπὸ τὴν μικρὰν καλλιέργειαν.

στ) Πωλεῖ τὰ προϊόντα αὐτῆς εἰς καλλιτέραν τιμὴν ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ μικρογεωργοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἐκποιεῖ αὐτὰ χονδρικῶς ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς ἀγορὰς καταναλώσεως. Ἀντιθέτως δὲ ἀγοράζει χονδρικῶς καὶ ἐπομένως εὐθηνότερα τὰ ἀναγκαῖα εἰς αὐτὴν εἶδη.

Παρουσιάζει ὅμως καὶ τὰ ἐξῆς μειονεκτήματα·

α) Τῆς μὴ δυνατῆς ἐπιβλέψεως τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ καλλιεργητικοῦ προγράμματος ἐν ταῖς λεπτομερείαις.

β) Τῆς ἐπιβαρύνσεως αὐτῆς διὰ γενικῶν ἐξόδων, ἅτινα ἐλλείπουν εἰς τὴν μικρὰν καλλιέργειαν.

γ) Τῆς μὴ ἀντοχῆς αὐτῆς εἰς τὰς οἰκονομικὰς κρίσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ μικρὸς καλλιεργητὴς ἀντέχει δι' ἐντάσεως τῆς ἐργασίας του, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τοῦ ὑποσιτισμοῦ.

Κυρίως ὅμως ἡ μεγάλη καλλιέργεια δίδει μὲν συνήθως μεγαλύτεραν καθαρὰν πρόσοδον ὡς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ πάντοτε σχεδὸν μικρότερον κατὰ στρέμμα ἀκαθάριστον εἰσόδημα, τὸ ὁποῖον καὶ ἔχει μεγαλύτεραν σημασίαν διὰ τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν. Τοῦτο-προέρχεται μεταξὺ ἄλλων διότι δὲν συμφέρει εἰς αὐτὴν ἡ ἄσκησις καλλιεργειῶν ποῦ ἀπαιτοῦν πολλὰς ἐργατικὰς χεῖρας ἀλλὰ καὶ ποῦ δίδουν μέγαν εἰσόδημα (καπνός, ἄμπελος, σταφίς, βάμβαξ).

Ἄρκετοὶ χωρικοὶ ἠγόρασαν τοὺς κλήρους τοὺς ὁποίους ἐκαλλιέργουν. Καὶ τὸ Κράτος ἐβοήθησε τινὰς ἐξ αὐτῶν πρὸς τοῦτο διὰ τῆς παροχῆς δανείων (ΑΩΝΒ' τοῦ 1890). Κυρίως ὅμως διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ διανομῆς ἀγροκτημάτων εἰς τοὺς καλλιεργητὰς των καὶ εἰς πρόσφυγας ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Οὕτω διενεμήθησαν 51 κτήματα, ἐκτάσεως 1.058.700 στρεμμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγκατεστάθησαν 4390 οἰκογένειαι ἐντοπίων καὶ 2624 οἰκογένειαι προσφύγων (Ν. ΓΣΒ' τοῦ 1907, ΔΙΘ' τοῦ 1912 κλπ. περὶ Στεφανοβικίων, Ζαππείων, Τοπαλείων, Μουφητείων κλπ.).

3) Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις καὶ διανομὴ τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου τούτου προσέκρουσεν ἐπὶ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἐπροστάτευε τὴν ἰδιοκτησίαν.

Καὶ ναὶ μὲν ἐδόθη ἐρμηνεία ὑπὸ τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τοῦ 1911 ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀκτημόνων ἀποτελεῖ «δημοσίαν ὠφέλειαν» ἀλλ' αἱ δυσχέρειαι τῆς ἀπαλλοτριώσεως παρέμενον οὐσιαστικῶς μέγιστα.

Ὁ θεσμός τῆς ιδιοκτησίας δὲν εἶναι ἱερός, οὔτε φυσικός. Εἶναι θεσμός ἱστορικός, προστατευόμενος ὑπὸ τοῦ Κράτους χάριν τῆς κοινωνικῆς σκοπιμότητος· Εἶναι κοινωνικὴ λειτουργία καὶ ὄχι *jus utendi et abutendi*.

Ἐπομένως δύναται νὰ θιχθῆ, ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις ἐφ' ὅσον τὸ Κράτος κρίνει τοῦτο ἀναγκαῖον ἢ χρήσιμον, χάριν τοῦ γενικοῦ καλοῦ.

Τοῦτο ἰσχύει ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν ἔγγειον ιδιοκτησίαν, καθότι·

- α) Οὐδεὶς ἄνθρωπος κατεσκεύασεν αὐτήν.
- β) Εἶναι φυσικῶς περιορισμένη, ἐνῶ αὐξάνει ὁ πληθυσμός.
- γ) Δίδει τὰ ἀπαραίτητα πρὸς διατροφήν τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις τῶν μεγάλων ιδιοκτησιῶν πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν ἐγένετο παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Νόμου 1072 Α, Β, Δ καὶ Ε, τοῦ 1917.

Ἄρχαι διέπουσαι τὸν νόμον τοῦτον εἶναι:

- α) Ἡ διανομὴ τῆς γῆς εἰς τοὺς ἀκτήμονας γεωργούς, πρὸς σχηματισμὸν μικροῖδιοκτησιῶν αὐτοκαλλιεργουμένων.

β) Καθορισμὸς κλήρου ἱκανοῦ νὰ ζήσῃ μίαν ἀγροτικὴν οἰκογένειαν, ἀναλόγως τῶν κατὰ τόπους συνθηκῶν.

γ) Ἡ ἀναγκαστικὴ συνένωσις τῶν ἀποκαθισταμένων γεωργῶν εἰς συνεταιρισμούς.

δ) Ἡ ἀναγκαστικὴ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀπαλλοτριώσις τοῦ μεγίστου μέρους τῶν τσιφλικίων καὶ ἡ πληρωμὴ τῶν ιδιοκτητῶν εἰς κτηματικὰς μετοχάς.

ε) Ἡ περιφρούρησις τῆς συνιστωμένης μικροῖδιοκτησίας διὰ τοῦ ἀναπαλλοτριώτου καὶ ἀδιανεμήτου αὐτῆς.

Αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶναι θεωρητικῶς ἄρισταί. Ἐν τούτοις ὁ νόμος οὗτος ἐνεῖχε πλείστας πρακτικὰς ἀτελείας, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ ν' ἀποβαίνη ἀδύνατος. Τὸ κύριον αὐτοῦ σφάλμα ὑπῆρξεν ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς συνταγματικούς φραγμούς (τοῦ ἀρθροῦ 17), οἵτινες ἐπέβαλλον σωρείαν ἀτελευτήτων διατυπώσεων. Τὸν νόμον τοῦτον ἠκολούθησεν ἡ ψήφισις, τὸ 1919, τοῦ νόμου 2052. Ὁ νόμος οὗτος ἐδράζεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν καὶ ὁ προγενέστερος. Καθορίζει ὁμως, συστηματοποιεῖ καὶ ἀπλοποιεῖ σχετικῶς τὴν ἀπαιτουμένην διαδικασίαν ἀπαλλοτριώσεως, ἐντὸς τῶν ὁρίων πάντοτε τοῦ συνταγματικοῦ μας πλαισίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τούτου ἐσταμάτησεν ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ψήφισιν αὐτοῦ. Νέα ἀναστολὴ τῆς ἀγροτικῆς νομοθεσίας ἀκολουθεῖ μέχρι ψηφίσεως τοῦ νόμου 2922, ὅστις δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν προηγούμενον εἰμῆ ὅτι κατήργει

τούς συνεταιρισμούς καλλιεργητῶν καὶ ἐθέσπιζε διαφόρους ἐξαιρέσεις ἀγροκτημάτων ἀπὸ τῆς ἀπαλλοτριώσεως.

Τοῦτον τέλος ἀκολουθεῖ τὸ Ν.Δ. τῆς 15 Φεβρουαρίου 1923, τὸ ὁποῖον ἐκαινοτόμησεν εἰς τὰς ἐξῆς ἀρχάς:

α) Ἡ καταβολὴ τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν γίνεται μετὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν κτημάτων των.

β) Διαστέλλονται ἀπὸ τὰς λοιπὰς ἐκτάσεις, αἱ κολλητικῶς καλλιεργούμεναι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ κολληγοὶ ἀποκαθίστανται ἀμέσως.

γ) Ἐξαιροῦνται τῆς ἀπαλλοτριώσεως αἱ αὐτοκαλλιέργειαι.

δ) Τὸ Κράτος ἀναλαμβάνει τὴν χορήγησιν προσθέτου ἀποζημιώσεως εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν ἀπαλλοτριουμένων κτημάτων.

Εἰς τοὺς νόμους τούτους προσετέθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἀγροτικῆς μας νομοθεσίας. Ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν τοιούτων, οἱ ὁποῖοι ἀφεώρουν ὠρισμένας περιπτώσεις, πρέπει ν' ἀναφέρωμεν τοὺς νόμους ὑπ' ἀριθ. 4048, 5496, 5875 καὶ 6448, ὅστις ἐκωδικοποίησεν τελικῶς τὴν ἀγροτικὴν νομοθεσίαν. Καὶ οὗτος ὅμως ἐτροποποιήθη τελευταίως διὰ τοῦ Α.Ν. 1722 τοῦ 1939, ὁ ὁποῖος ἐρρύθμισε τελικῶς τὰ τῆς ἰδιοκτησίας τῶν δημιουργουμένων κλήρων.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις τῆς σήμερον ἰσχυοῦσης ἀγροτικῆς μας νομοθεσίας εἶναι αἱ ἐξῆς:

1) Ἀπαλλοτριοῦνται καθ' ὅλην των τὴν ἕκτασιν τὰ ἐν Ἑλλάδι ἀγροκτήματα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὸ Δημόσιον, τοὺς Δήμους καὶ Κοινότητας, τὰς Μονὰς καὶ ἄλλα εὐαγῆ ἰδρύματα, καθὼς καὶ τὰ ἐπὶ μορτῆ καλλιεργούμενα τοιαῦτα. Ἐπίσης ἀπαλλοτριοῦνται, ὄχι ὅμως καθ' ὅλην τὴν ἕκτασιν, ἀγροκτήματα ἀνήκοντα εἰς ἰδιώτας, πλὴν τῶν ἐπὶ μορτῆ καλλιεργουμένων, περὶ ὧν ἀνωτέρω.

2) Ἐξαιροῦνται τῆς ἀπαλλοτριώσεως αἱ φυτεῖαι, τὰ δάση, αἱ βοσκαί, τὰ λατομεῖα κλπ. καθὼς καὶ ἡ οἰκία τοῦ ἰδιοκτήτου. Ἐπίσης ἐξαιρεῖται τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἕκτασις 300 στρεμμάτων παραμένουσα εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην, ἀνερχομένη εἰς 500—2000 στρέμματα, προκειμένου περὶ αὐτοκαλλιεργουμένων κτημάτων.

3) Ἀποκαθίστανται γεωργικῶς οἱ ἐνήλικοι ἀκτήμονες καλλιεργηταί, καθὼς καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐπαρκῆ ἰδιοκτησίαν, λαμβάνοντες βιώσιμον κλῆρον. Ἐπίσης λαμβάνουν τμῆμα κλήρου αἱ χῆραι, οἱ γέροντες καὶ οἱ ἐπαγγελματίαι (παρακεντέδες).

Καθορίζεται ἡ διαδικασία τῆς ἀπαλλοτριώσεως, τῆς μετα-

βιβάσεως τῆς νομῆς τῶν ἀπαλλοτριουμένων κτημάτων εἰς ἀναγκαστικούς συνεταιρισμούς, ὁ τρόπος τῆς καταμετρήσεως καὶ διανομῆς τῶν κτημάτων τούτων καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτιμῆσεως αὐτῶν. Κύριον ὄργανον τῆς ὡς ἄνω διαδικασίας εἶναι ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀπαλλοτριώσεων, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν καὶ δύο δημοσίων ὑπαλλήλων, συνήθως γεωπόνων.

δ) Ὡς βασικὴ ἀποζημίωσις τῶν ἰδιοκτητῶν ὠρίσθη τὸ 20 πλάσιον τῆς προπολεμικῆς καθαρᾶς προσόδου (1909—1914). Αὕτη προσαυξάνεται ἀπὸ 20—40 οἰο, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τοῦ κτήματος καὶ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῶν κέντρων καταναλώσεως τῶν προϊόντων αὐτοῦ. Τὴν προσαύξησιν ταύτην καταβάλλουν οἱ κληροῦχοι κολληγοί, μαζὶ μὲ τὴν ὡς ἄνω κεφαλαιοποιήσιν τῆς προσόδου τοκοχρεωλυτικῶς, εἰς 25 ἔτη μὲ τόκον 3 οἰο. Ἐτῆραν παγίαν προσαύξησιν 50 οἰο ἐπὶ τῆς βασικῆς ἀξίας καταβαλλομένην ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Τὸ ἀρμόδιον Πρωτοδικεῖον ἀποφαίνεται τελικῶς ἐπὶ τῆς ἀξίας ταύτης. Τὸ τίμημα τοῦτο καταβάλλεται εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας εἰς ὁμολογίας ἀπαλλοτριώσεως.

β) Οἱ ἀποκατασταθέντες γεωργοὶ ὑποχρεοῦνται εἰς αὐτοπρόσωπον καλλιέργειαν τῶν κλήρων των καὶ ἐπιβάλλονται κυρώσεις μέχρι διαγραφῆς αὐτῶν ἐν περιπτώσει ἐγκαταλείψεως τῶν κλήρων των ἀκαλλιεργῆτων.

γ) Εἰδικαὶ διατάξεις περιλαμβάνονται διὰ τὴν διανομὴν τῶν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον περιελθόντων κτημάτων τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου (ἰμλάκια), καθὼς καὶ τὴν διανομὴν τῶν εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ τινὰς περιφερείας τῆς Μακεδονίας ἐκμεταλλευσμένων ἀγροκτημάτων ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς κληρονομικῆς νομῆς (μπάσταινα).

δ) Τέλος ὁ νόμος καθώριζε τὸ ἀναπαλλοτρίωτον καὶ ἀδιανέμητον τῶν κλήρων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεριορίστως εἴτα δὲ μέχρι τῆς ἀποπληρωμῆς αὐτῶν. Ὁ ἀναγκαστικὸς Νόμος 1782 τοῦ 1939, εἰσάγει τὴν, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων, ἄμεσον μεταβίβασιν τῆς κυριότητος τῶν κλήρων εἰς τοὺς δικαιούχους κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας, ἀλλὰ θέτει δύο περιορισμούς εἰς τὸ δικαίωμα κυριότητος τῆς διανεμηθείσης γῆς:

α) Τὴν ὑποχρέωσιν τῆς αὐτοπρόσωπου καλλιέργειας.

β) Τὴν εἰς ἀκέραια τεμάχια μεταβίβασιν τῶν ἀγρῶν πρὸς ἀκτήμονας καλλιεργητὰς ἢ πρὸς ἔχοντας ἀνεπαρκῆ ἰδιοκτησίαν ἢ πρὸς μικροκαλλιεργητὰς μέχρι συμπληρώσεως 300 στρεμμάτων ἢ πρὸς γεωπόνους μέχρι συμπληρώσεως 500 στρεμμάτων.

Βάσει τῆς ὡς ἄνω νομοθεσίας ἀπηλλοτριώθησαν συνολικῶς 1724 ἀγροκτήματα συνολικῆς ἐκτάσεως 12 ἑκατομμυρίων περίπου στρεμμάτων ἐξ ὧν τὰ 6.730.000 καλλιεργούμενα καὶ καλλιεργήσιμα.

Ἐπ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 130.000 οἰκογένειαι γηγενῶν καλλιεργητῶν καὶ ἔλαβον ἕκαστος κλῆρον,

50—150 στρεμμάτων ἐν Μακεδονίᾳ, 50—150 στρεμ. ἐν Θεσσαλίᾳ, 30—50 στρεμ. ἐν Ἡπείρῳ, 25—60 ἐν Παλαιᾷ Ἑλλάδι καὶ 25 περίπου ἐν Θράκῃ.

4) Ἡ ἀγροτική ἀποκατάστασις προσφύγων.

Κύματα προσφύγων εἰσῆρχοντο κατὰ καιροὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της (πρόσφυγες Ἐπαναστάσεως, Κρήτες, Ἕλληνες ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, Θρᾶκες ἐκ τῆς τότε βουλγαρικῆς Θράκης) καὶ ἐλαμβάνετο ποία τις μέριμνα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν. Κατὰ τὸ 1920 ἐγένετο συστηματικὴ προσπάθεια μεταφορᾶς Ἑλλήνων ἐκ Καυκάσου εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ὅπου ἀπεκατεστάθησαν, μερίμνη τοῦ Κράτους, 50.000 περίπου ἐξ αὐτῶν. Ἐπίσης δυνάμει τῆς συμβάσεως ἐκουσίας μεταναστεύσεως ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐκ Βουλγαρίας περὶ τοὺς 50.000 Ἕλληνες φυγάδες καὶ μετανάσται, ἔναντι 80.000 περίπου ἀναχωρησάντων Βουλγάρων. Κυρίως ὁμως τὸ προσφυγικὸν ζήτημα ἔλαβεν ἐξαιρετικῶς σοβαρὰν μορφήν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν καὶ τὴν συνθήκην ἀνταλλαγῆς Ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν, ὅποτε ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα 1.200 000 πρόσφυγες καὶ ἀνταλλάξιμοι, ὧν τὸ ἥμισυ περίπου ἀγρόται, ἔναντι συνολικοῦ ἀριθμοῦ 380.000 Τούρκων ἀνταλλάξιμων, οἱ ὅποιοι ἀνεχώρησαν ἐξ Ἑλλάδος. Ἐν συνεννοήσει μὲ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, τὸ Κράτος συνέστησεν εἰδικὸν αὐτόνομον ὀργανισμόν, τὴν Ἐπιτροπὴν ἀποκαταστάσεως προσφύγων, εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας ἔθεσε 8.500.000 στρέμματα γαιῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγκατεστάθησαν 145.758 οἰκογένειαι περιλαμβάνουσαι 578,824 ἄτομα, εἰς 2037 συνοικισμούς, ἐξ ὧν 963 πρώην τουρκικὰ ἢ βουλγαρικὰ χωρία, 484 νέοι ἀμιγεῖς προσφυγικοὶ ἀγροτικοὶ συνοικισμοὶ καὶ 590 μικτοὶ τοιοῦτοι, ἐγχωρίων καὶ προσφύγων. Τὰ 3/4 τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἐποικίσθησαν εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην, οἱ ὑπόλοιποι δὲ εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων συνω-

μολογήθη ειδικόν δάνειον 10.650.000 λιρών Ἀγγλίας καὶ τὸ Κράτος εἰσέφερεν ἐκ τοῦ Προϋπολογισμοῦ του ἕτερα 705 ἑκατ. δραχμῶν. Ὁ κλῆρος τῶν προσφύγων ἀνῆλθεν ἀπὸ 10 στρέμματα (καπνοπαραγωγοὶ) μέχρι 40 στρεμμάτων (σιτοπαραγωγοί), κατὰ μέσον ὄρον δὲ εἰς 25 στρέμματα (ἀνεπαρκῆς).

5) Κατάρξεις σχέσεων μεσαιωνικῆς προελεύσεως.

α) Τιμαριωτικὰ βάρη Κερκύρας (συγκράτειαι, κανίσκια) κλ. εἰσφοραὶ καταργηθεῖσαι ἅμα τῇ ἐνώσει τῆς Ἑπτανήσου (Ν. ΡΝΒ τοῦ 1866, ΣΜΔ τοῦ 1867, ΣΞΖ καὶ ΣΞ τοῦ 1868 κλπ.).

β) Ἀγροληψίαι Κερκύρας διηνεκεῖς, μεταβιβαζόμεναι κληρονομικῶς καὶ ἀπὸ τὸν ἀγρολήπτην καὶ ἀπὸ τὸν ἀγροδότην, ἐρρυθμίσθησαν διὰ σειρᾶς νόμων (ΔΝΔ τοῦ 1912, 423 τοῦ 1914, 1748 τοῦ 1919 καὶ 2645 τοῦ 1921). Συνεστήθη εἰδικόν ταμεῖον μὲ πόρους ἐπὶ παραγωγῆς ἰδίᾳ δὲ ἐξ ἐξαγωγικοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ ἐλαίου διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀναγκαίων ἀποζημιώσεων. Ὁ ἔλεγχος τῶν τίτλων καὶ ἡ ἐκδίκασις τῶν ἀποζημιώσεων ἀνετέθησαν μεταγενεστέρως εἰς ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν (Ν. 6448 τοῦ 1935).

γ) Ἀγροληψίαι Ζακύνθου, διεπόμεναι ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ Ἰονίου Κώδικος. Αὗται διελύθησαν διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τὴν 19 Αὐγούστου 1725 καὶ ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων (ἀγροδότης καὶ ἀγρολήπτης) ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτὸν ἐξ ἀδιακρίτου μερίδα τοῦ κτήματος 1/4 ἕως 1/8). Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ σύναψις αἰωνίου ἀγροληψίας, ἐπιτρεπομένης μόνον τῆς προσκαίρου ἀγροληψίας κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἰονίου Κώδικος καὶ τὸ πολὺ διὰ μίαν 30ετίαν.

δ) Ἐμφυτεύσεις (ἰδίᾳ εἰς Β. καὶ Δ. Πελοπόννησον καὶ Ἀττικὴν). Ἐγένετο ἐξαγορὰ τοῦ κανόνος καὶ ἡ ψιλὴ κυριότης τῆς γῆς περιῆλθεν εἰς τὸν ἐμφυτευτὴν. Τίμημα ἐξαγορᾶς ἡ ἀρχικὴ ἀξία τῆς ἀσκεποῦς γῆς σὺν τὰ 3/10 τοῦ ὑπερτιμήματος τοῦ κτήματος, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐκ τῆς ἐμφυτεύσεως (Ν. 2189 τοῦ 1920 καὶ 2926 τοῦ 1922).

ε) Λειβαδιακὸν δικαίωμα εἰς Φθιώτιδα (Καταλανικῆς προελεύσεως) ἦτοι δικαίωμα βοσκῆς μεταβιβάσιμον, ἀνεξαρτήτως τοῦ κτήματος, ἐπὶ ξένων ἀγρῶν. Ὁ Ν. 5091 τοῦ 1931 καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν αὐτοῦ διάταγμα τῆς 13-5-32, ἐπεχείρησαν τὴν ρύθμισιν τοῦ λειβαδιακοῦ δικαίωματος, ἄνευ ὅμως οὐδενὸς ἀποτελέσματος.

Αἱ ἀγροτικά ὀργανώσεις

Αὗται τείνουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν διὰ τῶν γεωργικῶν ἐπιμελητηρίων (Οἴκοι τοῦ ἀγρότου Ἄν. Νόμος 1481), τῶν εἰδικῶν ταμείων ἢ ὀργανισμῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων.

Οἱ συνεταιρισμοί, ὑπὸ τὴν σύγχρονον αὐτῶν μορφήν παρουσιάσθησαν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὅταν δηλ. ὁ ἄκρατος ἀτομισμὸς εἶχεν κυριαρχήσει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν, τόσον εἰς τὴν πολιτικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν. Πολλοὶ κοινωνιολόγοι ἀντελήφθησαν ὅτι τὴν ἀναγκαστικὴν συνεργασίαν τοῦ μεσαίωνος (κορπορατισμὸς εἰς τὰς πόλεις, φεουδαρχία εἰς τὴν ὑπαίθρον) πρέπει νὰ διαδεχθῆ ὄχι ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὸν πλησίον ἀλλ' ἡ ἐθελουσία συνεργασία. Ἐκτὸς τῶν οὐτοπιστῶν συνεργατιστῶν (Fourier, Owen, Buchez), οἱ ὅποιοι εὐαγγελίζοντο τὴν λύσιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων διὰ τοῦ συνεργατισμοῦ, ἄλλοι πλέον πρακτικοί, ἐπεζήτησαν τὴν δι' αὐτοῦ βελτίωσιν τῶν δυσμενῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῆς μεγάλης μάζης τοῦ λαοῦ. Σχεδὸν ταύτοχρόνως ἐνεφανίσθησαν οἱ πρῶτοι συνεταιρισμοί, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν.

1) Καταναλώσεως ἀστικοὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν (ἐν Rochdale 1842).

2) Παραγωγικοὶ ἐν Γαλλίᾳ (συνεργατικοὶ τοῦ Louis Blanc 1848).

3) Πιστωτικοὶ ἀγροτικοὶ ἐν Γερμανίᾳ (Reifeisen 1849, Schulze 1852).

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὑποτυπώδεις συνεταιρισμοὶ ὑπῆρχον καὶ πρότερον ὅπως π. χ. οἱ γαλακτοκομικοὶ συνεταιρισμοὶ (Fruitières) τῆς ἄνω Σαβοΐας καὶ ναυτικοὶ (caravelles) ἐν Προβηγκίᾳ. Πρωτόγονοι συνεταιρισμοί, ὑπῆρχον καὶ ἐν Ἑλλάδι:

1) Τὰ τσελιγκάτα καὶ οἱ ναυτικοὶ συνεταιρισμοί.

2) Αἱ συνιδιοκτησίαι βοσκῆς Ἀττικῆς, ἐκμεταλευόμεναι ὄχι μόνον τὰς κοινοτικὰς βοσκὰς ἀλλὰ καὶ τὰς ἀγροναπαύσεις τῶν μελῶν των καὶ ἀσκοῦσαι τὴν ἀγροτικὴν ἀσφάλειαν.

3) Ὁ περίφημος συνεταιρισμὸς Ἀμπελακίων Θεσσαλίας (1780—1811), μίγμα συνεταιρισμοῦ καὶ ἐταιρίας, εἰς τὸν ὅποιον μετεῖχον ἔμποροι, τεχνίται, ἐργάται καὶ καλλιεργηταὶ ριζαρίου. Ὁ συνεταιρισμὸς οὗτος σκοπὸν εἶχεν νὰ παράγῃ καὶ πωλῆ τὰ προϊόντα τῶν συνεταίρων, δηλ. τὰ νήματα καὶ νὰ διανέμῃ τὰ

κέρδη αναλόγως τῆς συμβολῆς ἐκάστου, εἴτε ὡς κεφάλαια εἴτε ὡς ἐργασίαν. Ἐπίσης ὁ συνεταιρισμὸς ἐπρομήθευσεν εἰς τὰ μέλη του πολλὰ τῶν ἀναγκαιούντων εἰς αὐτὰ εἶδη καὶ ἐμερίμνα ἄκομη διὰ τὴν περίθαψιν τῶν ἀσθενῶν μελῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν.

Διελύθη ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς πτωχεύσεως τῆς Αὐστρίας, ἣ ὁποία ἀπετέλη τὸ ἐμπορικὸν κέντρον αὐτοῦ.

Ὁ πρῶτος γεωργικὸς συνεταιρισμὸς ἰδρύθη ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸν Ἄλμυρὸν τῆς Θεσσαλίας τὸ 1900 ὑπὸ τὸν τίτλον «Μετοχικὸς Γεωργικὸς Σύλλογος», χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ γεωπόνου Δ. Γρηγοριάδη καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ τότε δημοδιδασκάλου Ν. Μιχοπούλου. Κυρίως ὁμοῦς ἡ συνεταιριστικὴ κίνησις ἤρχισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1914, ὅποτε καὶ ἐψηφίσθη ὁ νόμος 602 περὶ συνεταιρισμῶν, μὲ πρότυπον τὸν γερμανικὸν τοιοῦτον. Ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι ἔνωσις προσώπων, σκοπὸν ἔχουσα τὴν προαγωγὴν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας τῶν συνεταιίρων, διὰ τῆς συνεργασίας αὐτῶν. Διαφέρει ἐπομένως τῆς Ἑταιρίας, ἣ ὁποία εἶναι ἔνωσις περιουσιῶν δηλ. κεφαλαίων καὶ ὄχι προσώπων πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπὸν, τὸ κέρδος. Διαφέρει ἐπίσης τοῦ σωματείου, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει γενικοὺς ἠθικοὺς μόνον σκοποὺς καὶ ὄχι ἀτομικοὺς ὑλικοὺς τοιοῦτους. Παραπλευρῶς ὁμοῦς τῆς ὑλικῆς τῶν συνεταιίρων ὠφελείας, ἐπιδιώκει ὁ συνεταιρισμὸς καὶ σκοποὺς ἠθικοὺς. Καθότι διὰ τῆς συνεταιριστικῆς ἀλληλεγγύης βοηθεῖται ὁ συνεταιῖρος, μάλιστα ὁ ἀσθενέστερος ἀλλὰ καὶ ἠθικώτερος καὶ εὕρισκει. τὰ μέσα τῆς ἐργασίας, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς νὰ καθίσταται ὀλιγώτερον σκληρὸς. Ἐξ ἄλλου ὁ συνεταιρισμὸς πολεμᾷ τὴν τοκογλυφίαν καὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν, ἠθικοποιεῖ τὸ ἐμπόριον καὶ τείνει νὰ περιορίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ κεφαλαίου καὶ τὸν παρασιτισμὸν, ποὺ ἐκμεταταλλεύονται τὸν ἀγρότην. Τέλος καὶ κοινωνικῶς ὁ συνεταιρισμὸς μορφώνει τὸν συνεταιῖρον, ἀναπτύσσει εἰς αὐτὸν τὴν πρωτοβουλίαν, τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τὴν ἰκανότητα εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν.

Γενικὸς ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι οἰκονομικὸς θεσμὸς ἀποσκοπῶν εἰς τὴν ἐν μέρει τουλάχιστον διόρθωσιν τῶν μειονεκτημάτων τῆς κακῆς διανομῆς τοῦ πλούτου. Οἱ ζημιούμενοι ἐκ τῆς διανομῆς ταύτης ἰδρύουν κοινὴν ἐπιχείρησιν πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτῆς διὰ λογαριασμὸν καὶ μὲ κίνδυνον τῶν ἰδίων. Ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι ἀντικεφαλαιοκρατικὸς καὶ ἀντικερδοσκοπικὸς ὄχι

διότι καταργεί την άμοιβήν τοῦ κεφαλαίου καί ἐξαφανίζει τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως ἀλλ' ἐπιδιώκει ὅπως περιορίσῃ τὰ δύο ταῦτα παραγωγικὰ στοιχεῖα. Ἐάν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ συνεταιρισμοῦ δὲν εἶναι ριζικῶς δραστικά, οὗτος παρουσιάζει τὴν ιδιότητα ὅτι ἐργάζεται ἐντὸς τοῦ ὑπάρχοντος κοινωνικοῦ πλαισίου, τὸ ὁποῖον βελτιώνει βαθμιαίως.

Ἐναλόγως τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκόμενου κυρίου σκοποῦ, δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς εἰς 5 γενικὰς κατηγορίας:

α) Τοὺς πιστωτικούς, οἵτινες ἀποσκοποῦν εἰς τὴν χορήγησιν εἰς τὰ μέλη των κεφαλαίων, μὲ τόκον εὐθυνὸν καὶ συμφέροντας ὄρους.

β) Τοὺς προμηθευτικούς, οἵτινες σκοπὸν ἔχουν τὴν εἰς τὰ μέλη των προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων εἰς αὐτοὺς εἰδῶν, εἴτε πρὸς καλλιέργειαν (π. χ. σπόροι, λιπάσματα, ἐργαλεῖα, φάρμακα) εἴτε διὰ τὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας των (π. χ. τρόφιμα, ὑφάσματα, σάπωνα). Ἄμεσος ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια εἶναι ὅτι προμηθεύουν εἰς τὰ μέλη των εἶδη εὐθυνά, μὴ νοθευμένα καὶ καλῆς σχετικῶς ποιότητος.

γ) Τοὺς συνεταιρισμοὺς ἀπὸ κοινοῦ πωλήσεως προϊόντων, οἵτινες ἀποτρέπουν τὴν ἀθρόαν προσφορὰν αὐτῶν, προκαλοῦσαν τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν τιμῶν, φροντίζουν διὰ τὴν ἐξεύρεσιν καλῆς τιμῆς καὶ ἐπιτυγχάνουν τὴν καλὴν τῶν προϊόντων ζύγισιν.

δ) Τοὺς παραγωγικούς, οἵτινες ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὴν μεταποίησιν τῶν ὑπὸ τῶν χωρικῶν παραγομένων προϊόντων, ὡς π. χ. οἱ οἰνοπνευματικοί, ἐλαιουργικοί, τυροκομικοί. Εἰς αὐτοὺς ὑπάγονται κατ' ἐξοχὴν καὶ οἱ συνεταιρισμοὶ ἀπὸ κοινοῦ καλλιέργειας, οἵτινες ὅμως σπανίως συναντῶνται, ἔνεκα κυρίως τῆς δυσκολίας τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς εἰσφορᾶς ἐκάστου συνεταιρίου εἰς ἐργασίαν, ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς. Συνειθέστεροι εἶναι οἱ συνεταιρισμοὶ χρήσεως κοινῶν μηχανῶν (π. χ. ἄλωνιστικῶν) ἢ ἐκτελέσεων μονίμων βελτιώσεων (π. χ. ἀρδεύσεων).

ε) Τέλος ἀλληλοασφαλιστικούς συνεταιρισμούς, οἱ ὁποῖοι σκοπὸν ἔχουν τὴν ἀσφάλισιν τῶν ἐσοδειῶν τῶν συνεταιρῶν ἀπὸ θεομηνιῶν (χαλάζης, παγετοῦ, πυρκαϊᾶς) ἢ τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου των (κτηνοσφάλεια) ἢ ἀκόμη καὶ τῶν μελῶν αὐτῶν (ταμεῖα ὑγείας).

Παρ' ἡμῖν τόσον ὁ νόμος 602 ὅσον καὶ τὰ πρότυπα καταστατικά συνεταιρισμῶν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν

των 3 πρώτων κατηγοριών συγχρόνως, οίαδήποτε και εάν είναι ή έπωνυμία των.

Βάσις τής οικονομικής ύποστάσεως των συνεταιρισμών είναι ή άλληλέγγυος ευθύνη των συνεταιριών. Αύτη είναι άπεριόριστος ή περιορισμένη. Έκτός όμως αύτης ό συνεταιίρος καταθέτει και μικρόν τι κεφάλαιον ή μετοχήν εις τον συνεταιρισμόν. Προς επίτευξιν των σκοπών των οί συνεταιρισμοί μεταχειρίζονται τας μετοχάς των συνεταιριών, τας τυχόν καταθέσεις των μελών αυτών και ίδια δάνεια, συνομολογούμενα βάσει τής ευθύνης των συνεταιριών. Όργανα του συνεταιρισμού είναι ή γενική συνέλευσις των μελών των, τό διοικητικόν συμβούλιον και ή τυχόν διεύθυνσις αυτών. Έσωτερικά μόν όργανα έλέγχου είναι τό έποπτικόν συμβούλιον και ή γενική συνέλευσις. Έξωτερικά δέ ή ύπηρεσία έποπτείας συνεταιρισμών, ύπαγομένη εις την Άγροτικήν Τράπεζαν και ή Έθνική Συνομοσπονδία των Συνεταιρισμών τής Ελλάδος. Η πρώτη έξετάζει κυρίως την νομιμότητα των πράξεών των.

Πολλοί συνεταιρισμοί περιφερείας τινός δύνανται να οργανωθούν εις τοπικάς Ένώσεις συνεταιρισμών, τής όποιας αποτελούν τά μέλη. Αί Ένώσεις πάλιν είναι μέλη τής Έθνικής Συνομοσπονδίας των Συνεταιρισμών τής Ελλάδος.

Αί Ένώσεις συνεταιρισμών α) έγγυώνται διά την πληρωμήν των δανείων των εις αυτάς ανηκόντων συνεταιρισμών. β) Έκτελούν προμηθείας διά λογαριασμόν των συνεταιριών των. γ) Πωλούν τά προϊόντα αυτών και ίδια προβαίνουν εις την συγκέντρωσιν του σίτου διά λογαριασμόν τής Κεντρικής Έπιτροπής Συγκεντώσεως.

δ) Κατήρτησαν κεντρικά λογιστήρια και έχουν περιοδεύοντας λογιστάς προς τήρησιν των βιβλίων των εις αυτάς ανηκόντων συνεταιρισμών.

και ε) Πολλοί έξ αυτών έχουν μηχανήματα κοινής χρήσεως και εγκαταστάσεως προς μεταποίησιν προϊόντων (π. χ. κίτρα) ή προς έναποθήκευσιν άπλώς αυτών.

Έν γένει έκτελούν όλας τας εργασίας των συνεταιρισμών αλλά με περισσοτέραν μέθοδον, διότι έχουν ειδικούς ύπαλλήλους και ειδικήν διεύθυνσιν, των στεροούνται οί συνεταιρισμοί.

● Γ' Οικονομικοί ὄροι τῆς παραγωγῆς καὶ τρόπος τῆς βελτιώσεώς των.

Ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἐξαρτᾶται ἀκόμη ἀπὸ τοὺς οἰκονομικοὺς ὄρους εἴτε τῆς ἐπιχειρήσεως (μηχαναί, ζῶα, ἄλλα μέσα καλλιέργειας, κεφάλαια) εἴτε τοῦ περιβάλλοντος (τιμὴ τῶν προϊόντων, ἀγοραὶ κατανάλωσews, προστασία καὶ φορολογία τῆς παραγωγῆς). Δυνάμεθα νὰ βελτιώσωμεν τοὺς ἐσωτερικοὺς οἰκονομικοὺς ὄρους τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων διὰ τῆς ἀγροτικῆς πίστεως καὶ νὰ συγκρατήσωμεν αὐτὴν διὰ τῶν ἀγροτικῶν ἀσφαλίσεων.

Ἄγροτικὴ πίστις

Εἶναι πίστις εἰδικευμένη, ὑπαγομένη εἰς τοὺς γενικοὺς κανόνας τῆς πίστεως, δηλ. τῆς χρονικῶς κεχωρισμένης ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν. Βάσις αὐτῆς εἶναι ἡ προεξόφλησις εἰσοδημάτων μελλόντων καὶ ἀβεβαίων. Χρησιμεύει εἰς τὴν ἔντασιν καὶ βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς, εἰς τὴν συγκράτησιν τῶν τιμῶν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ παραγωγοῦ, ἰδίᾳ εἰς δυσχερεῖς οἰκονομικῶς δι' αὐτὸν περιστάσεις. Ἐνέχει ὅμως καὶ δι' αὐτὸν κινδύνους. Τὸν κακὸν ὑπολογισμὸν τῶν μελλουσῶν προσόδων, τὴν κακὴν διάθεσιν τῶν δανειζομένων χρημάτων καὶ ἰδίᾳ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν πρὸς κατανάλωσιν.

Ἱστορικόν. Ὑπῆρχεν ἤδη εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἀφοῦ ὁ νόμος Χαμμουραβὶ ὀρίζει ὅτι ὁ τόκος δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀνώτερος τῶν 33 ο)ο διὰ τὴν κριθὴν δηλ. διὰ τὰ σιτηρά, ἐνῶ ἦτο ὠρισμένος εἰς 20 ο)ο διὰ τὸν δανεισμὸν εἰς χρήματα.

Ἐπίσης ἦτο ἀνεπτυγμένη εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὅπου ὁ Σόλων διὰ τὴν ἐλάφρυνσιν τῶν πτωχοτέρων τάξεων ἐφήρμοσε τὴν σεισάχθειαν (χρεῶν ἀποκοπή). Ὁ Πεισίστρατος μάλιστα ὠργάνωσε τὴν ἀγροτικὴν πίστιν, δανείζων διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ὡς γράφει ὁ Ἀριστοτέλης. Ἡ πίστις ἀγροτικὴ καὶ ἀστικὴ, ἦτο συνήθης ἀλλὰ καὶ σκληρὰ εἰς τὴν Ρώμην, συνεπάγουσα τὴν δουλείαν τοῦ ὀφειλέτου ἐν περιπτώσει ἀδυναμίας πληρωμῆς. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ ἀγροτικὴ πίστις τῶν χωρικῶν ἤσκειτο ἀπὸ τὸν τιμαριούχον, δανειζόμενον ἀπὸ τοὺς ἑβραίους, διότι ὁ δανεισμὸς ἐπὶ τόκῳ ἔθεωρεῖτο ἀντίθετος πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς χρηματικῆς οἰκονομίας ἐπέφερεν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πίστεως εἰδικώτερον εἰς τὴν γεωργίαν, ὅπου ἔπαυσε πλέον νὰ κυριαρχῇ ἡ κλειστὴ οἰκονο-

μία. Τὴν ἀνάγκην κεφαλαίων εἰς τὴν ὑπαιθρον ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ τοκογλύφοι, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπέμβασις τῶν κρατῶν πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως.

Ἀφοῦ μάλιστα αἱ αὐξάνουσαι ἀνάγκαι εἰς κεφάλαια τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν ἔστρεψαν πρὸς τὰ ἐκεῖ τὴν διάθεσιν τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα διετίθεντο πρότερον εἰς δάνεια ἀγροτικὰ καὶ δὴ ὑποθηκικά.

Διαιρέσεις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως.

1) Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν.

α) Ἐγγειος πίστις, πρὸς ἀγορὰν ἰδία γαιῶν.

β) Πίστις ἐγγείων βελτιώσεων (ὕδραυλικά, φυτεῖαι).

γ) Πίστις καλλιεργείας διὰ τὴν ἐτησίαν καλλιέργειαν.

δ) Ἐπὶ γεωργικῶν προϊόντων, πρὸς συγκράτησιν τῶν τιμῶν αὐτῶν.

2) Ὡς πρὸς τὴν ἀσφάλειαν.

α) Προσωπική, ἀτομική ἢ ὁμαδική (συνεταιριστική).

β) Ἐμπράγματος, ἐπὶ ἀκινήτων ἢ κινητῶν ἢ ἐπὶ πλασματικῶ ἐνεχύρω.

3) Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἀντιπαροχῆς.

α) Μακροπρόθεσμος (συνήθως ἔγγειος).

β) Μεσοπρόθεσμος (« βελτιώσεων).

γ) Βραχυπρόθεσμος (γεωργική (ἐτησία) καλλιέργειας ἐμπορικῆ (μηνῶν) ἐνεχύρου προϊόντος).

Α'. Ἐγγειος πίστις. Ἐχει τὴν γῆν ὡς ὑποθήκην καὶ χρησιμεύει πρὸς ἀγορὰν γῆς, διὰ βελτιώσεις αὐτῆς ἢ καὶ δι' ἄλλους σκοπούς.

Νομικὴ βάση αὐτῆς: α) Ἡ δημοσιότης τῶν ὑποθηκῶν. β) Ἡ εἰδίκευσις δι' ὠρισμένον κτῆμα (ὄχι πρόσωπον) καὶ γ) ἡ προτεραιότης τῆς ἐγγραφῆς αὐτῆς.

Οἰκονομικὴ βάση: α) Εἶναι μακροπρόθεσμος διότι ἡ σύναψις ἐνυποθήκων δανείων συνεπάγεται δαπάνας. β) Ὁ δανειστής δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν πληρωμὴν τοῦ δανείου πρὸ τῆς λήξεως, ἐνῶ ὁ ὀφειλέτης δύναται νὰ καταβάλῃ αὐτό, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς ὑποχρεώσεώς του. Συχνὰ ὅμως ὁ δανειστής δὲν ἔχει συμφέρον νὰ ζητήσῃ αὐτό, ἀλλ' ἀφίνει τὴν φαινομενικὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἐδάφους εἰς τὸν γεωργὸν καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ἐξοφλήσεως, καρπούμενος οὕτω ἄνευ ἐξόδων καὶ πολλῶν φροντίδων τῆ ράνταν τοῦ κτήματος (θεωρία Κάουτσκυ).

γ) Πρέπει τὸ ποσὸν τοῦ δανείου νὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐδάφους δηλ. μὲ τὸ ἔγγειον εἰσόδημα. Τοῦτο πρέπει νὰ καλύπτῃ τὸν τόκον καὶ τὸ χρεωλύσιον καὶ ν' ἀφίνη ἀκόμη ἕν περιθώριον εἰς τὸν καλλιεργητὴν, δηλ. ἕνα κέρδος ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς του. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ ἀπόδοσις τῶν ἐγγείων βελτιώσεων ἀργεῖ συνήθως ν' ἀναφανῆ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπάρχη σύμπτωσις τῆς καμπύλης ἀποδόσεων πρὸς τὴν καμπύλην τῶν τοκοχρεωλυσίων.

Μειονεκτήματα ἐγγείου πίστεως.

Αἰτία ὑπερδανεισμοῦ τοῦ γεωργοῦ καὶ ἐπιβαρύνσεως τῶν κτημάτων δι' ὑποθηκῶν. Ὀφείλεται εἰς τὴν δίψαν τοῦ γεωργοῦ διὰ τὴν ἀπόκτησιν περισσοτέρας γῆς, εἰς τὴν φυσικὴν του αἰσιοδοξίαν εἰς ἐποχὰς καλῶν ἐσοδειῶν καὶ εἰς τὰ δημιουργούμενα βάρη διὰ τυχόν ἀποζημίωσιν συγκληρονόμων, μὴ γεωργῶν. Ἐπεχειρήθη ἡ καταπολέμησις τῶν ἀνωτέρω μειονεκτημάτων, διὰ τῶν κάτωθι μέσων.

α) Τοῦ ἀναπαλλοτριώτου τῆς χωρικῆς ἰδιοκτησίας ἢ τουλάχιστον τμήματος (Homestead). Περιορίζει τὴν πίστιν. β) Εἰδικῶν ὑποθηκῶν Τραπεζῶν κρατικῶν καὶ ὄχι ἰδιωτικῶν, ὡς συνεστήθησαν κατὰ πρῶτον εἰς Πολωνίαν καὶ εἶτα εἰς τὴν Γερμανίαν (Rrsntenlakuen). γ) Κυρίως ἐπιβάλλεται ὁ καλὸς ὑπολογισμὸς τῆς χρεώσεως, ὥστε νὰ μὴν εἶναι ὑπέρμετρος. Οὕτω δι' ἀγορὰν γῆς θὰ ἐξετασθῆ ἡ τιμὴ τῶν γειτονικῶν κτημάτων, τὸ ἐνοίκιον αὐτῶν, τὸ εἰσόδημα τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἡ αὔξησις τοῦ εἰσοδήματος ἐκ τῆς βελτιώσεως, ἡ ἀξία τῶν εἰς τὸ κτήμα ἐγκαταστάσεων, αἱ ὁποῖαι δέον νὰ μὴν εἶναι πολυτελεῖς, ἢ πρόβλεψις τοῦ αὐτομάτου ὑπερτημήματος τοῦ κτήματος ἕνεκα λ. χ. νέων δρόμων κλπ. Διὰ τὴν σύναψιν πάλιν δανείου βελτιώσεων πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ αὔξησις τοῦ εἰσοδήματος δέον νὰ καλύπτῃ τὸ τοκοχρεωλύσιον τοῦ δανείου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ μελέτην εἰδικοῦ γεωπόνου. Ἐπίσης δέον νὰ ληφθοῦν τὰ ἔξοδα συντηρήσεως τῶν ἔργων. Τέλος ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ ὅτι κάθε γενεὰ πρέπει ν' ἀποσβένῃ αὐτὴ τὰ χρέη ποῦ συνάπτει. Ἐπομένως τὸ χρεωλύσιον δὲν πρέπει ποτὲ νὰ εἶναι μικρότερον τῶν 3 ο)ο (100 : 33).

Ὁργανισμὸς ἐγγείου πίστεως.

α) Δάνεια ἀτομικά, συνήθως τοκογλυφικά.

β) Δανεισμὸς ὑπὸ συνεταρισμῶν γαιοκτητῶν (Landschaften), οἵτινες ἐκδίδουν ὁμολογίας ἐγγείου πίστεως εἰς κοινὴν ἐγγρα-

φήν και δανείζουν εις τὰ μέλη των με τόκον που δανείζονται, συν τὰ έξοδά τους.

γ) Τράπεζαι του Κράτους (Rentenbanken).

δ) » Ίδιωτικά, εκεί όπου υπάρχει αφθονία ιδιωτικών κεφαλαίων (Crédit Foncier de France). ε) Ταχυδρομικά ταμειοτήρια, εις πολλὰς χώρας, αλλά μόνον δι' έν ποσοστόν τών καταθέσεων των, αί όποιαί είναι εις πρώτην ζήτησιν.

στ) Σύστημα Torrens, εισήχθη τὸ πρῶτον έν Αυστραλία και κατόπιν εις Ἀμερικὴν και τινὰς περιφερείας τῆς Εὐρώπης, άνευ μεγάλης έπιτυχίας. Ὁ ιδιοκτήτης κτήματος λαμβάνει έκ του κτηματολογίου τίτλον, ὁ όποίος εμφαίνει τὴν νομικὴν κατάστασιν του ακινήτου (ιδιοκτησίαν και πᾶν βάρος) ως και τὴν αξίαν αὐτου. Ὁ ιδιοκτήτης δύναται νὰ έκποιήσῃ ἢ νὰ υποθηκεύσῃ τὸ κτῆμα του δια του τίτλου αὐτου, επί άπλῆ σχετικῆ άναγραφῆ εις τὰ κτηματικά βιβλία τῆς μεταβιβάσεως ἢ υποθηκεύσεως, άνευ μεσολαβήσεως συμβολαιογράφου και επί τῆ μεταβιβάσει του τίτλου εις τὸν νέον δικαιούχον. Οὕτω κατορθοῦται ἡ «κινήτοποίησης» τῆς ακινήτου ιδιοκτησίας, περίπου ως τών έμπορικῶν τίτλων.

Β'. Γεωργικὴ πίστις.

Ἀποσκοπεῖ εις τὴν χορήγησιν τών μέσων καλλιεργείας. Είναι ειδικευμένη επαγγελματικὴ πίστις, ως π. χ. και ἡ έμπορικὴ. Είναι προσωπικὴ ἢ έμπράγματος, ὄχι ὁμως επί υποθήκη ακινήτου. Θεραπεύει τὰς κάτωθι τακτικὰς άνάγκας μιᾶς γεωργικῆς έκμεταλλεύσεως.

α) Τὴν άγοράν πρώτων ὑλῶν, αναγκαίων εις τὴν παραγωγὴν αλλά καταναλισκομένων δια τῆς χρήσεως (σπόρος, λιπάσματα, φάρμακα φυτῶν και ζῶων). Ἡ άγορά τών μέσων παραγωγῆς τὰ όποια δέν καταναλίσκονται δια τῆς χρήσεως έκφεύγει αὐτῆς και ὑπάγεται εις τὴν πίστιν τών βελτιώσεων.

β) Τὴν πληρωμὴν τών εργατικῶν ἡμερομισθίων. Εις τὴν περίπτωση ὁμως τῆς αὐτοπροσώπου καλλιεργείας χρησιμεύει πρὸς κάλυψιν τών άνάγκῶν του καλλιεργητου και τῆς οίκογενείας του, ἥτοι, γίνεται οὐσιαστικῶς καταναλωτικὴ.

γ) Ἀντιμετωπίζει τὰ έξοδα τῆς χωρικῆς μεταποιήσεως τῆς παραγωγῆς (π. χ. οίνοποιία, τυροκομία). Εις τὴν κατηγορίαν τών δαπανῶν τούτων ιδιάζουσιν θέσιν ἔχει έν Ἑλλάδι ἡ χωρικὴ έπεξεργασία τών καπνῶν, δι' ἣν ισχύουν και ειδικαί διατάξεις

(νόμος περί πλασματικού ἐνεχύρου τοῦ καπνοῦ). "Ὅροι ἀσκήσεως αὐτῆς.

1) Εἶναι πίστις βραχυπρόθεσμος, ἀλλ' ὄχι περιορισμένης διαρκείας, ὡς ἡ ἐμπορικὴ ἢ ὁποῖα εἶναι συνήθως τρίμηνος. Καθότι ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τῆς μακροχρονίου σχετικῶς ἀποδόσεως (6 ἕως 9 μηνῶν, παρατεινομένη μέχρις ἔτους πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ πώλησιν τῶν προϊόντων).

2) Ὁ τόκος πρέπει ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀποδοτικότητα τῆς γεωργίας. "Ὅταν προέρχεται ὁμως ἀπὸ ιδιώτας ἢ ιδιωτικούς ὀργανισμούς εἶναι σχετικῶς ὑψηλός, διότι περιέχει καὶ τὸ ἀσφάλιστρον κατὰ τῶν κινδύνων τῆς γεωργίας ἐκ θεομηنيῶν (ξηρασία, χάλαζα, ἐπιζωοτία).

3) Ἡ γεωργικὴ πίστις πρέπει νὰ ὀργανωθῇ ἐκ τῶν κάτω (συνεταιρισμοί). Καθότι βασίζεται ἐπὶ τῆς προοπτικῆς τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ δανειζομένου ὡς καὶ ἐπὶ πραγματικῆς καταστάσεως αὐτοῦ, πού γνωρίζουν καλύτερα οἱ συγχωριανοὶ του. Ἐχει ὁμως ἀνάγκην τῆς ἄνωθεν ὑποστηρίξεως, διότι ὁ χωρικός δὲν δύναται εὐκόλως νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφήν μὲ τὸν κεφαλαιούχον (πλὴν τοῦ τοκογλύφου), ὅστις εἶναι διστακτικός εἰς τὴν διάθεσιν κεφαλαίων εἰς τὴν ὑπαιθρον.

4) Ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν ἐμπορικὴν πίστιν, τὸ διδόμενον ἐνέχυρον δὲν εἶναι συνήθως πραγματικόν. Ἦτοι ἀποτελεῖται εἴτε ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ τὰς τυχόν μηχανάς τοῦ γεωργοῦ, ὁ ὁποῖος ἔξακολουθεῖ ἐργαζόμενος δι' αὐτῶν εἴτε ἀπὸ τὴν ἠρτημένην ἐσοδείαν ἢ καὶ μὴ σπαρεῖσαν εἰσέτι, εἴτε ἀπὸ τὴν συγκομισθεῖσαν ἀλλ' εὕρισκομένην πρὸς ἐπεξεργασίαν ἢ πρὸς φύλαξιν εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ γεωργοῦ.

✓ Τὸ γεωργικὸν ἐνεχυρόγραφον.

Ἐνέχυρον εἶναι τὸ δικαίωμα τὸ ὁποῖον κτᾶται ὁ πιστωτῆς (δανειστῆς) πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαιτήσεώς του ἐπὶ ξένου πράγματος, ἐπιδεκτικοῦ ἐκποιήσεως, διδομένου εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ ὀφειλέτου ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ τρίτου τινός, καὶ τὸ ὁποῖον δίδει εἰς τὸν πιστωτὴν τὸ δικαίωμα νὰ πληρώνεται ἐκ τοῦ πράγματος τούτου προνομιακῶς, προτιμώμενος τῶν ἄλλων πιστωτῶν κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας (ἄρθρον 1 νόμου τῆς 1 Δεκεμβρίου 1836).

Συνεπῶς τὸ ἐνέχυρον εἶναι ἐμπράγματον δικαίωμα ἐπὶ ξένου κινητοῦ πράγματος, τοῦ ὁποῖου ὁ πιστωτῆς ἀποκτᾷ τὴν νομὴν ἐκ παραδόσεως εἴτε τοῦ κυρίου εἴτε τρίτου τινός, προσφερομέ-

νου ὑπὲρ τοῦ ὀφειλέτου. Τὸ δικαίωμα τοῦτο (ἐμπράγματος ἀσφάλεια χορηγεῖ εἰς τὸν πιστωτὴν τὴν προνομιακὴν πληρωμὴν τῶν ἀπαιτήσεων αὐτοῦ πρὸ παντὸς ἄλλου δανειστοῦ, ἐν περιπτώσει ἀναγκαστικῆς ἐκποιήσεως τοῦ πράγματος διὰ πληστηριασμοῦ, ὅστις εἶναι ἀναγκαστικὸς ὅταν ὁ ὀφειλέτης δὲν καταβάλῃ τὴν ὀφειλὴν του. Διὰ τὴν ὑπάρξιν ἐνεχυριακὸν δικαίωμα ἀπαιτεῖται πλὴν τῆς συμβάσεως, καὶ παράδοσις τοῦ ἀνεχυριαζομένου πράγματος εἰς χεῖρας τοῦ πιστωτοῦ, ἵνα κατέχῃ τοῦτο μέχρις ἀποπληρωμῆς, ἄλλως δὲν ὑπάρχει ἐνέχυρον καὶ προνόμιον πληρωμῆς κατὰ προτίμησιν (ἄρθρον 4 τοῦ ὡς ἄνω νόμου).

Αἱ διατάξεις αὗται ἰσχύουν καὶ προκειμένου περὶ δανείων ἐπὶ ἐνεχύρω, τὰ ὅποια συνάπτουν οἱ γεωργοὶ πλὴν τῶν κάτωθι περιπτώσεων, ὅπου ἰσχύουν εἰδικοί ὀρισμοὶ περὶ γεωργικοῦ ἐνεχυρογράφου, δυνάμει τοῦ νόμου 2184 τοῦ 1920, τοῦ Ν. Δ. τῆς 29 Μαΐου 1923 καὶ τοῦ νόμου 4088 τοῦ 1929.

1) Δάνεια οἰουδήποτε δανειστοῦ πρὸς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς ἐπὶ ἐνεχύρω τῶν προϊόντων, ὧν ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι κύριος (νόμος 2184) ὡς καὶ εἰδῶν (σπόρων, ζώων, σκευῶν, σταφιδοπάνων, ἐργαλείων, μηχανῶν, μέσων πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ κινδύνων ἢ πρὸς καταπολέμησιν ἀσθενειῶν τῶν φυτῶν καὶ ζώων κλπ.), ὧν κύριος εἶναι ὁ Γεωργικὸς Συνεταιρισμὸς (Ν. Δ. 29 Μαΐου 1923).

2) Δάνεια ὑπὸ γεωργικῶν συνεταιρισμῶν πρὸς γεωργοὺς ἢ κτηνοτρόφους, ἐπὶ ἐνεχύρω τῶν κατωτέρω ὀριζομένων πραγμάτων (νόμος 2184).

3) Δάνεια εἴτε πρὸς γεωργοὺς ἢ γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς, παρεχόμενα ὑπὸ νομικῶν προσώπων (ἐταιριῶν, συνεταιρισμῶν) κλπ. ἄλλοδαπῶν ἢ ἡμεδαπῶν παρασκευαζόντων ἢ εἰσαγόντων λιπάσματα καὶ παρεχόντων αὐτὰ εἰς τοὺς γεωργοὺς ἢ τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς ἐπὶ πιστώσει.

Ἐντικείμενον τοῦ γεωργικοῦ ἐνεχύρου τῶν γεωργῶν δανειζομένων ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς αὐτῶν εἶναι

Α) Οἱ καρποὶ ἡρτημένοι ἢ ἀποχωρισμένοι ἢ καὶ συνελεγμένοι (οἵτινες διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου περὶ γεωργικοῦ ἐνεχυρογράφου καὶ διὰ τὰ, ὡς ἄνω, ὑπ' αὐτοῦ διεπόμενα δάνεια θεωροῦνται κινητὰ πράγματα, ἐνῶ οἱ ἡρτημένοι καρποί, ὡς προσαύξημα οἱ δὲ συνελεγμένοι ἐν τῷ κτήματι καὶ μὴ ἀποκομισθέντες, ὡς παρακολούθημα τοῦ ἀκινήτου θεωροῦνται κατὰ τὸν νόμον περὶ διακρίσεως κτημάτων ὡς ἀκίνητα πράγματα (ἄρθρ. 6 Νόμου 21 Ἰουνίου 1837 περὶ διακρίσεως κτημάτων).

Β) Καί ἡ μὴ παραχθεῖσα εἰσέτι ἐσοδεῖα τῆς γεωργικῆς περιόδου τῆς συστάσεως τοῦ ἐνεχύρου.

Γ) Τὰ γεωργικά, κτηνοτροφικά ἢ βιομηχανικά προϊόντα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ δανειζομένου.

Δ) Τὰ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν ταύτην χρησιμοποιούμενα κινή- τὰ μέσα ἐκμεταλλεύσεως (κτῆνη, μηχανήματα).

Ε) Τὰ ζῶα τῶν κτηνοτρόφων ἢ γεωργῶν.

Σημειωτέον ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη ὁ δανειζόμενος ὡς ἄνω γεωργὸς ἢ κτηνοτρόφος νὰ εἶναι ἰδιοκτήτης τοῦ ἀκινήτου, ἀλλὰ δύναται νὰ εἶναι ἀπλῶς ἐμφυτευτής, ἐπικαρπωτής, μισθωτής ἢ ἐπίμορτος καλλιεργητής τοῦ ἐνεχύρου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώ- σει τοῦτο ἀφορᾷ τὸ μερίδιον, ὅπερ ὁ δανειζόμενος ἔχει ἐπὶ τῶν καρπῶν ἢ τῶν ἐφοδίων. Τὸ ὡς ἄνω γεωργικὸν ἐνέχειρον συνι- στᾶται ἀπλῶς διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐγγράφου (ἐνεχυρογράφου) συντασσομένου ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ καὶ ὑπογραφομένου ὑπὸ αὐ- τοῦ καὶ τοῦ ὀφειλέτου ὡς καὶ δύο μαρτύρων. Τὸ ἐνεχειριζόμενον πρᾶγμα δύναται νὰ λάβῃ εἰς τὴν κατοχὴν του ὁ δανειστής ἢ νὰ μείνῃ εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ὀφειλέτου ἢ νὰ δοθῇ εἰς χεῖρας τοῦ συνεταιρισμοῦ ἢ τρίτου τινὸς ὡς θεματοφύλακος. Ὁ κατέχων τὸ πρᾶγμα ὑποχρεοῦται, νὰ φυλάττῃ τοῦτο ἐπιμελῶς, προκειμένου δὲ περὶ καρποφόρου πράγματος οἱ καρποὶ ἀνήκουν εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τοῦ ὡς ἄνω γεωργικοῦ ἐνεχύρου εἰσήχθη παρ' ἡμῖν καὶ τὸ πλασματικὸν ἐνέχυρον καπνοῦ εἰς φύλλα, διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 31 Μαΐου 1919, ὡς ἐτροποποιήθη μεταγενεστέρως καὶ ἐκω- δικοποιήθη τελικῶς διὰ τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρίου 1925 Ν. Δ. Ἴ- σχύει ἐπὶ δανείων χορηγουμένων ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς καὶ εἴτα ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Τὸ πλασματικὸν ἐνέχυρον διαφέρει τοῦ κοινοῦ ἐνεχύρου διότι τὸ διδόμενον ὡς ἐνέχυρον ἐμμέσως εἶναι τὸ πρᾶγμα (φύλλα καπνοῦ) ἀμέσως ὅμως κατὰ πλᾶσμα δι- καίου ἐνεχυριάζεται ὁ τίτλος τῆς ἰκανότητος τοῦ ἔχειν ἢ διαθέ- τειν πρᾶγμα δηλ. ἡ ἄδεια κατοχῆς τοῦ καπνοῦ.

Διότι ἀπαγορεύεται ἐν Ἑλλάδι πᾶσα κατοχὴ καπνοῦ, ἄνευ ἀδείας τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς, ἥτοι τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου, (ἄρ- θρον 9 κώδικος φορολογίας καπνοῦ).

Καὶ τοῦτο διότι ὑπάρχουν παρ' ἡμῖν μονοπώλειον κοπῆς κα- πνοῦ καὶ περιορισμοὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ, ἢ δὲ κατοχὴ καπνοῦ ἄνευ ἀδείας ἢ δηλώσεως παραγωγῆς ἀποτελεῖ λαθρε- μπόριον.

Ἡ παράδοσις εἰς τὴν δανείζουσαν Τράπεζαν τῆς κατὰ τὰ

άνωτέρω άδειας κατοχής καπνοϋ εἰς φύλλα ἢ τῆς δηλώσεως παραγωγῆς βεβαιουμένης ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας Οἰκονομικῆς Ἐφορίας συνιστᾶ τὸ ἐνέχυρον. Οὕτως ὁ παραγωγὸς δύναται νὰ ἐνεχυριάσῃ εἴτε τὴν ἠρτημένην ἐσοδεῖαν του, λαμβάνων τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια πρὸς καλλιέργειαν αὐτῆς, εἴτε τὴν συγκομισθεῖσαν ἐσοδεῖαν του, κρατῶν αὐτὴν εἰς τὴν ἀποθήκην του πρὸς χωρικὴν αὐτῆς ἐπεξεργασίαν.

Ἡ Ἀγροτικὴ πίστις ἐν Ἑλλάδι.

Ἱστορικόν. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἤσκει ἀπὸ τοῦ 1861 λίαν περιορισμένην ἀγροτικὴν πίστιν πρὸς μεγάλους τινὰς κτηματίας, ἀλλ' ὑπὸ μορφήν ἐμπορικὴν. Κυρίως ὅμως ἡ ἀγροτικὴ πίστις ἦτο πεδῖον δράσεως τῶν τακογλύφων. Τὸ 1914, διὰ τοῦ νόμου περὶ ἐπεκτάσεως τοῦ προνομίου τῆς Τραπεζῆς εἰς τὰς Νέας Χώρας, ἐτέθη ὁρος διαθέσεως ὑπ' αὐτῆς 25 ἑκατομμυρίων χρυσῶν δραχμῶν ἑτησίως ὑπὲρ τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ἰδίᾳ διὰ τῶν συνεταιρισμῶν, μὲ τόκον 5 ο). Ἡ ἄσκησις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐπεξετάθη πέραν τῆς ὡς ἄνω προβλέψεως.

α) Διὰ τῆς ταχείας ὀργανώσεως τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, οἵτινες ἠϋξήσαν τὴν ἀσφάλειαν τοῦ δανείου.

β) Διὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου περὶ γεωργικοῦ ἐνεχυρογράφου καὶ ἐκδόσεως τοῦ Ν. Διατάγματος περὶ δανείων ἐπὶ ἐνεχύρω καπνοῦ, οἵτινες τὰ μέγιστα διηκούλουν τὴν ἄσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως.

γ) Διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν καταθέσεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἐπομένως τῶν διαθεσίμων πρὸς τοποθέτησιν κεφαλαίων αὐτῆς, ἰδίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον.

Ὁ τόκος ἦτο 5 ο) μέχρι τοῦ 1925 ἀλλ' ἀνῆλθεν εἰς 9 ο). Τὸ ποσὸν τῶν χορηγηθέντων ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δανείων ἠϋξήσεν γοργῶς, ἐν μέρει φαινομενικῶς ἕνεκα πτώσεως τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος. Οὕτως ἀπὸ 130 1)2 ἑκατ. Δρχ. τὸ 1915 ἀνῆλθεν εἰς 878 ἑκατ. τὸ 1928 καὶ εἰς 1.258 ἑκατ. τὸ 1929 (ἀνώτατον). Τὸ ἥμισυ τοῦ ὡς ἄνω ποσοῦ διστέθη ἐπὶ ἐνεχύρω καπνῶν.

Εἰς τὰς Νέας Χώρας τὴν ἀγροτικὴν πίστιν ἤσκουν περιορισμένως καὶ ἄνευ συστήματος αἱ Γεωργικαὶ Τράπεζαι Μακεδονίας, Ἡπείρου, Θράκης καὶ Νήσων τοῦ Αἰγαίου, καθὼς καὶ τὸ κοινωφελὲς ταμεῖον Κρήτης. Αὗται προῆλθον ἀπὸ τὰ ἰδρυθέντα

ὑπὸ τοῦ Μιδάτ πασᾶ (1863) ἐπὶ τουρκοκρατίας γεωργικὰ ταμεῖα (Μεμλεκέτ Σεντούκ), ἔχοντα ὡς πρόσοδον ποσοστόν τι ἐπὶ τῆς δεκάτης. Ἐκ τῆς ἀναπτύξεως ἑνὸς τοιούτου ταμείου προήλθεν ἐπίσης ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Τουρκίας. Τέλος τὸ 1929 ἰδρύθη ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ νόμου 4332, ὅστις ὑπέστη ἕκτοτε πολλὰς μεταβολάς.

Τὰ κεφάλαια ἀπετελέσθησαν

Ἐκ τοῦ 1)2 τοῦ καλύματος	450	έκατ.
Ἐκ τμήματος παραγωγικοῦ δανείου (δι' ὃ καταβάλλει τόκον 5 ο/ο)	500	έκατ.
Ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ τῶν Γεωργικῶν Τραπεζῶν	80	»
Ἐκ τοῦ ὑπερτιμήματος τῶν μετοχῶν τῆς Ἐκδοτικῆς Τραπεζῆς	40	»
	<u>1.020</u>	»

Ἐκτὸς τούτων, περιέρχονται εἰς αὐτὴν τὰ κατ' ἔτος κέρδη τοῦ Κράτους ἐκ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, καὶ ἡ γεωργικὴ εἰσφορὰ τῶν Νέων Χωρῶν (πρῶην πρόσοδος τῶν Γεωργικῶν Τραπεζῶν), ἣτις ὅμως διατίθεται διὰ τὴν μείωσιν τοῦ τόκου εἰς τὰς περιφερείας ταύτας. Ἐπὶ πλέον τὸ Κράτος ἐγγυᾶται τὴν πληρωμὴν τῶν εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν καταθέσεων.

Ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα δὲν εἶναι λοιπὸν ἴδρυμα κεφαλαιοκρατικὸν ἀλλ' ὀργανισμὸς κοινωφελῆς, δημοσίου δικαίου. Ἀσκεῖ ὅλας τὰς μορφὰς τῆς ἀγροτικῆς πίστεως. Ὑποθηκικὴν, προσωπικὴν καὶ συνεταιριστικὴν. Μακροπρόθεσμον, μεσοπρόθεσμον, βραχυπρόθεσμον. Γεωργικὴν κτηνοτροφικὴν, δασικὴν, ἀκόμα δὲ καὶ ἀλιευτικὴν.

Ἀγροτικαὶ ἀσφαλίσεις.

1) Γενικά. Ἡ ἀσφάλις ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος ἢ τρίτου τινος διὰ ζημίαν ἐλευσομένην ἀπὸ κινδύνου μέλλοντος καὶ πιθανοῦ. Ἀσφάλις ἀπὸ βεβαίου κινδύνου εἶναι νοητὴ μόνον ἐφ' ὅσον ὁ κίνδυνος εἶναι ἀβέβαιος ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐπελεύσεώς του (π. χ. θάνατος). Ὁ ἀσφαλιζόμενος κίνδυνος δεόν νὰ εἶναι ἐνδεχόμενος ἀλλ' ὠρισμένος, παρουσιάζων σχετικὴν συχνότητα καὶ ἔντασιν, δυναμένης νὰ ὑπολογιστοῦν προηγουμένως διὰ παρατηρήσεων ἀναλόγων κινδύνων, ὥστε νὰ ὑπάρχουν πιθανότητες ὅτι θὰ ἐπαναληφθοῦν συμφώνως πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἐμπειρίας παρατηρήσεις. Ἡ ἀσφάλις γίνεται

ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένης ἢ ἀναλόγου καταβολῆς τοῦ ἠσφαλιζομένου, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἀσφάλιστρον. Τὸ ἀσφάλιστρον τοῦτο καθορίζεται λογιστικῶς, ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων ζημιῶν (ἀλληλασφάλεια) εἴτε στατιστικῶς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πιθανοτήτων (ἀσφάλις μὲ καθωρισμένα ἐκ τῶν προτέρων ἀσφάλιστρα). Ἄλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὕτη περίπτωσις ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς ἀπλήν τῆς πρώτης διεύρυνσιν, τοπικῶς καὶ χρονικῶς, καθ' ἣν ὄργανισμός τις ἀναλαμβάνει τὴν διαχείρισιν τῆς ἀλληλασφαλίσεως. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἀσφάλισιν ὡς τὴν ἀντιστάθμισιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τύχης διὰ τῆς ἀλληλεγγύης ὠργανωμένης συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς στατιστικῆς. Ἀπὸ στενῆς νομικῆς ἀπόψεως, ἡ ἀσφάλις εἶναι σύμβασις δι' ἣς ὁ ἀσφαλιστὴς ὑποχρεοῦται ἵνα δι' ἀσφάλιστρον ἀποζημιώσῃ τὰς ἀπωλείας ἢ τὰς ζημίας, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ συμβῶσιν εἰς τὸν ἀσφαλιζόμενον ἐξ ὠρισμένων τυχαίων ἢ ἀνωτέρας βίας περιστατικῶν καὶ πληρῶση χρηματικὸν ποσὸν κατὰ λόγον τῆς διαρκείας ἢ τῶν συμβεβηκότων τῆς ζωῆς ἐνὸς ἢ πλείστων προσώπων (Ἄρθρον 189 Ἐμπορικοῦ Νόμου).

2) Διαίρεσις.

α) Ἀναλόγως τῆς μορφῆς των εἰς ἀλληλασφαλείας ἢ ἀσφαλείας μὲ ὠρισμένα ἐκ τῶν προτέρων ἀσφάλιστρα.

β) Ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου των εἰς ἀσφαλείας προσώπων καὶ ἀσφαλείας πραγμάτων.

γ) Ἀναλόγως τοῦ ἀσφαλιζόντος ὄργανισμοῦ εἰς ἰδιωτικὰς καὶ δημοσίας ἀσφαλείας.

Εἰδικώτερον δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν τὰς ἀγροτικὰς ἀσφαλίσεις εἰς τρεῖς κατηγορίας.

α) Ἀσφάλις τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος ἀπὸ θεομηنيῶν (χαλάζης, παγετοῦ, ἀνέμων, ξηρασίας, βροχῶν, κυκλώνων, πυρκαϊᾶς).

β) Ἀσφάλις τοῦ κεφαλαίου τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως (κτηνασφάλεια, πυρασφάλεια, σεισμασφάλεια, ἀσφάλεια δασῶν κλπ.)

γ) Ἀσφάλις τοῦ γεωργοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του ἀπὸ ἀτυχημάτων, ἀσθενειῶν, ἀνεργείας, καὶ γήρατος (κοινωνικαὶ καὶ λαϊκαὶ ἀσφαλίσεις).

3) Σημασία των. Μεγίστη διὰ τὴν γεωργίαν ἡ ὁποία εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς δυσμενεῖς κλιματολογικὰς συνθήκας ἐπιφυτείας καὶ

έπιζωτίας και παρουσιάζει περισσότερους κινδύνους από την βιομηχανίαν.

α) 'Από απόψεως παραγωγικής, ή ασφάλις δίδει τὰ μέσα εις τὸν παραγωγὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐκμετάλλευσίν του καὶ μετὰ μίαν θεομηνίαν.

β) 'Από απόψεως κοινωνικῆς, ή ασφάλις ἐμπνέει εἰς τὸ ἄτομον τὸ συναίσθημα τῆς ἡσυχίας καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν τὴν ἔννοιαν τῆς προνοίας.

γ) 'Από απόψεως οἰκονομικῆς, ή ασφάλις προτρέπει τὸν ἀσφαλιζόμενον εἰς εἶδος ἀναγκαστικῆς ἀποταμιεύσεως.

δ) 'Από απόψεως ἠθικῆς, ή ασφάλις ἀναπτύσσει τὴν πρόβλεψιν καὶ τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης τοῦ ἀτόμου.

Δὲν πρέπει ὅμως ὁ γεωργός, βασιζόμενος εἰς τὴν ασφάλισιν, νὰ προβαίη εἰς ἐπικινδύνους καλλιεργείας (ἔξω τόπου καὶ χρόνου) ἢ νὰ μὴ λαμβάνῃ τὰ ἀπαραίτητα προληπτικὰ μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κινδύνων.

4) 'Ἀλληλασφάλις. 'Ιδιαιτέραν διὰ τὰς γεωργικὰς ἀσφαλίσεις σημασίαν παρουσιάζουν αἱ ἀλληλασφάλειαι, ἐμφανιζόμεναι κυρίως ὑπὸ τὴν μορφήν ἀλληλασφαιστικῶν συνεταιρισμῶν. 'Ἡ ἀλληλασφάλις προϋποθέτε ~~τὸν~~ σύνολον προσώπων τὰ ὅποια εἶναι συγχρόνως ἀσφαλιζόμενος καὶ ἀσφαλιστὰ καὶ ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀμοιβαίας ἀποζημιώσεως τῶν ἀπὸ τυχόν ζημίας ἐξ ὠρισμένων ὁμοειδῶν κινδύνων. Παρουσιάζει ἐπομένως τρία κύρια χαρακτηριστικά.

α) Τὴν ταυτότητα ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀτόμων τῆς ιδιότητος τοῦ ἀσφαλιζομένου καὶ τοῦ ἀσφαλιστοῦ.

β) Τὸ μεταβλητὸν τῆς καταβλητέας ὑπὸ τῶν ἀσφαλιζομένων συνεισφορᾶς.

γ) Τὸ ἀλληλέγγυον τῶν συμβαλλομένων καὶ ἀσφαλιστῶν.

Τὸ κύριον πλεονέκτημα τῶν ἀλληλοασφαισιῶν συνίσταται εἰς τὴν μεταξὺ τῶν στενὴν γνωριμίαν καὶ ἐπαφὴν ἀποκλείουσας τὰς ἀπάτας. 'Επίσης ἀποφεύγεται δι' αὐτῶν ἡ ἐξυπηρέτησις καταβεβλημένου ἀσφαιστικοῦ κεφαλαίου, ὡς καὶ ἡ παραχώρησις κέρδους εἰς τὸν ἀσφαιστὴν. Παρουσιάζουν ὅμως κατὰ κανόνα μειονεκτήματα τῆς μὴ ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως τὴν ἀνεπάρκειαν κεφαλαίων καὶ τὴν περιωρισμένην ἀκτῖνα δράσεως τῶν, ἧτις καθιστᾷ τὸν κίνδυνον μεγαλύτερον.

'Ο νόμος 602 τοῦ 1914 «περὶ συνεταιρισμῶν», ἐπέτρεψε τὴν ἴδρυσιν καὶ ἀλληλασφαιστικῶν συνεταιρισμῶν. Τὰ τῆς λειτουργίας ὅμως αὐτῶν καθωρίσθησαν εἰδικώτερον διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς

2 'Ιουλίου 1925 περί γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἀλληλασφαλείας τὸ ὁποῖον ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου 3813 τοῦ 1927. Οὗτοι διαφέρουν τῶν λοιπῶν καθότι·

α) Δὲν δύνανται νὰ σχηματίσουν ἐταιρικὸν κεφάλαιον διὰ μετοχῶν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ εἰσπρατόμενα ἀσφάλιστρα καὶ τυχόν ἐπιχορηγήσεις.

β) Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διανεῖμουν μεταξὺ τῶν μελῶν των κέρδη, παρὰ μόνον ἐν περιπτώσει διαλύσεώς των. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ὑπάρχοντας συνεταιρισμοὺς τοῦ νόμου 602 ἢ σύστασις ταμείων ἀλληλασφαλείας, λειτουργούντων ὡς ἀλληλασφαιστικῶν συνεταιρισμῶν. Ὁ κλάδος οὗτος τῶν συνεταιρισμῶν ἐλάχιστα ἀνεπτύχθη παρ' ἡμῖν.

✓ 5) Γεωργικοὶ ἀσφαιστικοὶ ὀργανισμοὶ ἐν Ἑλλάδι. Εἶναι τὸ ταμεῖον Γεωργικῶν ἀσφαισιῶν καὶ τὸ τμῆμα Γεωργικῶν ἀσφαισιῶν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Τὸ Ταμεῖον Γεωργικῶν Ἀσφαισιῶν (πρώην Ταμεῖον Ἀσφαισιῶν κατὰ χαλάζης καὶ παγετῶν) ἰδρύθη διὰ τοῦ Ν. Διατάγματος τῆς 2 Ἀπριλίου 1926, τὸ ὁποῖον ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου 4402 τοῦ 1930 καὶ ἐτροποποιήθη ἰδίᾳ διὰ τῶν Νόμων 5210 καὶ 5708 τοῦ 1932. Ἐπροικοδοτήθη ὑπὸ τοῦ Κράτους διὰ διαφόρων εἰσφορῶν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς (περὶ τὰ 10 ἑκατ. ἐτησίως) καὶ μικροῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου 8 1/2 ἑκατ. δραχμῶν. Ἀσφαισιζει μέχρις ὠρισμένου κατὰ περιφερείας ποσοῦ τὰς ἐσοδείας ἀπὸ ζημίας χαλάζης καὶ διὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ διὰ τὰς ζημίας ἐκ παγετῶν.

Ἀσκει ἔπίσης δοκιμαστικῶς καὶ τὴν κτηνασφάλειαν. Τέλος ἀντασφαισιζει τοὺς ἀλληλασφαιστικοὺς συνεταιρισμοὺς.

Αἱ ἐργασίαι του μένουν περιορισμέναι ἀπὸ δεκαετίας ἀλλὰ τὰ κεφάλαιά του αὐξάνουν ἐτησίως ὡς ἐκ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ εἰσφορῶν. Τὸ τμῆμα Γεωργικῶν Ἀσφαισιῶν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, ἀσφαισιζει κυρίως τὰ θερισθέντα σιτηρὰ (θυμωνιές) ἀπὸ πυρκαϊᾶς, τὰ καπνά, διὰ τὰ ὁποῖα κυρίως ἐχορηγήθησαν πλασματικὰ δάνεια ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς καὶ τινες συνεταιριστικὰ ἐγκαταστάσεις καὶ ἀποθήκας. Ἀπηλλαγμένον τῶν βαρέων τελῶν χαρτοσήμου, ποὺ καταβάλλουν οἱ ἀσφαισιζόμενοι εἰς ἐταιρίας, ἐξόδων πρακτόρων, ἀφοῦ ἐνεργεῖ μέσῳ τῶν Ὑψμάτων τῆς Τραπεζῆς καὶ ἐξυπηρετήσεως εἰδικοῦ κεφαλαίου, ἠύξησε τὰς ἐργασίας του καὶ τὰ κέρδη του, μέρος τῶν ὁποίων διατίθεται διὰ κοινωφελεῖς σκοποὺς καὶ ἰδίᾳ δι' ἀνέγερσιν ἀγροτικῶν ἀποθηκῶν.

Ἐν συμπεράσματι ἡ γεωργικὴ ἀσφαισις δὲν εἶναι ἀκόμη

έπιστημονικῶς καὶ οἰκονομικῶς ὠργανωμένη παρ' ἡμῖν. Πλεῖστοι γεωργικοὶ κλάδοι μένου ἀκάλυπτοι καὶ οἱ γεωργοὶ δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις.

Ἄλληλασφαλιστικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐλάχιστοι καὶ μὲ μικρὰν κίνησιν ὑπάρχουν. Ἡ ἐνοποίηση τῶν ὑπαρχόντων παρ' ἡμῖν γεωργικῶν ἀσφαλιστικῶν ἰδρυμάτων θ' ἀποτελέσῃ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ὀργανώσεώς των. Αὕτη πρέπει νὰ εὐρύνη τὴν βᾶσιν τῆς ἀσφαλίσεως τῶν γεωργῶν, τόσον διὰ κοινωνικοὺς ὅσον καὶ δι' οἰκονομικοὺς λόγους (στατιστικὸς νόμος τῶν μεγάλων ἀριθμῶν).

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000054594

